Бухы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

1921 оной ... 21-hээ гарана. | № 84 (18407). | 1990 оной апрелиин 11, среда | Сэн 3 мүн.

ПРЕЗИДЕНТЫН СОВЕДЭЙ ЗАСЕДАНИ

СССР-эй Президент М. С Горбачевой түрүүлэлгэ доро Президентын Соведэй заседани апрелиин 9-дэ боложо, тэрээн дээрэ Литвагай ССР-тэхи байдал, энэ республика тушаа асуудалнуудые зүбшэн хэлсэhэн байгаа. СССР-эй Президентын Хандалгада республикын Верховно Соведэй үгэhэн харюу таарамжагүй байна, энэ асуудалые шиидхэхын тула тэрэ ёhотой харгы замуудые нээнэгүй, бодото дээрээ энэ хэрэгые мухардалгада оруулна гэжэ тэмдэглэгдээ. Литвагай мүнөөнэй хүтэлбэрилэгшэд Конституцида харша ябуулгануудаараа, хуулида эсэргүү хэмжээнүүдээрээ хүндэ хүшэр байдалhаа гараха арга боломжые буруу hүргэнэ, республика доторхи байдалые түгшүүрилтэй болгоно, энээнэйнгээ түлөө тэдэнэр харюусаха ёhотой.

Президентын Соведэй гэшүүд СССР-эй Арадай депутадуудай гурбадахи съездын мандадые хүтэлбэри болгон, СССР-эй Конституциие, республикын, бүхы ороной газар дээрэ ажаhуудаг эрхэтэдэй аша туhые хамгаалха талаар шэглүүлэгдэhэн экономическа, политическэ ба бусад ондоо шэглэлтэй хэмжээнүүдые саашадаашье абаха шухала байhан тухай тобшолол хэбэ. (ТАСС).

СССР-эй Верховно Соведэй гурбадахи сесси

АЛУУШУУЛ—МАНАЙ ЕРЭЭДҮЙ

...тухай анхарал ...гаргаха гээшэ на... ерээдүй тухай бо... ...hэн удхатай. Энэ... ...дэ ойлгосотой ...н асуудал ха юм ...е тэрэ хүн түрэл... ...е сагта хододоо ...шанартай байдаг ...нэй залуушуулай ...хэрэгтэй гээшэ гү, ...гуримшуулан шиид... ...баталагдан абтаха ...гү гэhэн арсалдаа... ...ээнүүд үнихэнэй ...hаар. Мүнөө энэ ...түгэсхэхы шатадаа ...hанахаар. СССР-... Соведэй палата... ...иин 9-нэй хамтын ...СССР-тэ гүрэнэй за... ...политикын үндэhэ ...тухай» Хуулиин про... ...шын уншалгаар ...эхилбэ.

...Верховно Соведэй ...А. И. Лукьянов за... ...хэдээ, СССР-эй ...депутат В. И. Миронен... ...хэхынь тула үгэ

...ЦК-гай нэгэдэхи ...Хуулиин проектые сугларагшадай анхаралда табихадаа, залуушуулай дунда тохёолдоhон байдалай орёо хурса байhые тэмдэглээ. Залуушуулай дунда гэмтэ ябадал, хүдэлмэригүйдэлгэ, архидалга, наркомани ургажа байна. Залуушуул шэнги имагта эдэбхитэй социальна бүлэг гансал зохёон байгуулхы бэшэ, харин hандаргахы хүсэн болохо түйлдаа хүрэбэ. Имагтал мүнөө хархис хүсэнүүд, худал хуурмагаар олзо хайгшад, хонжоо наймаа үүдхэгшэд, үндэhэ яhанай илгаа гаргагшад, политическэ этэгээдүүд өөhэдынгөө аша туhада тэдэниие хэрэглэнэ.

Залуушуулай hанал бодол ехэл тогтуурингүй байhаар. Мүнөө тэдэнэр «бидэниие тоожо, өөhэдыгөө харуулха арга боломжо маанадта үгэхэ талаар общественн дура хүсэлэндэ этигэнэгүйб» гэhэн ушарта дүтэлжэ байна, гэхэдэ, алдуу болохогүй. Үгэ хэлэгшын hанамжын ёhоор, СССР-тэ залуушуулай политикые гүрэнэй хэмжээндэ хууляар баталжа, парламент имагта арга боломжые тэдэнэртэ үгэхэ зэргэтэй.

Саг сагтаа хүгжэнги оронууд бэе дээрээ залуушуулай буhалгаануудые үзэhэн байха гэжэ мартаха ёhогүйбди. Залуушуулай дураа гутаhан үгэ хүүрнүүдые тэдэнэр шагнахашье дурагүй байhанайнгаа түлөө ехэ хохидолдо ороhон байха. Залуушуулай политика хадаа үргэлжэ эдир үетэнтэй харилсаануудта общественн гаргаhан алдуунуудай түлөө тэрэнэй үгэhэн харюу болоно.

Бүхы шэглэлнүүдээр — гүрэнэй, партиин, ниитын эмхинүүдэй талаар залуушуулда общественн хандасые эрид хубилгаха шухала. Тобшолбол, тон шэнэ түхэлэй политика бодото дээрэнь бэелүүлжэ эхилхэ хэрэгтэй. Экономическа, технологическа ба политическэ талаараа шэнэлэгдэжэ байhан общество дотор залуушуул ажал ябуулгын гол хүсэн болохо ёhотой гэhэн хараа бодолой үндэhөөр имагта политика бэелүүлэгдэхэ зэргэтэй.

Түсхайлбал, залуушуул болон гүрэнэй хоорондохи харилсаае гуримшуулха ёhотой албан зургаание байгуулха гээшэ олохон асуудалнуудые шиидхэлгын харгы замуудай нэгэниинь болохо байна. Общественн хаа хаанагүй захиргаанай байгууламжануудые хороожо байхадань, үшөө нэгэ аппарадые бүридүүлhэнэй хэрэгтэй гү?— гэhэн асуудал гарана. Тэндэ хэн хүдэлжэ ёhотойб? Комсомолой хүтэлбэридэ байhан хара амяа харагшад бэшэ, харин залуушуулай hуудал байдалые, ажал хэрэгүүдые, hуралсалые гүнзэгыгөөр хараада абадаг хүнүүд лэ тэндэ хүдэлхэ ёhотой. Хайшан гэжэ ВЛКСМ-ые үнэхөөрөөшье элдэб эмхинүүдэй, тэрэ тоодо ёhо буса эмхинүүдэй нэгэниинь болголтой гээшэб?

Гүрэнэй залуушуулай политика зохёон бэелүүлгые депутадуудай олонхид дэмжэбэ. Дурадхагдаhан Хуулиин проект тушаа ехэ ажаглалтануудые оруулхадаа, ерээдүйдэ общество имагтал залуушуулда түшэглэхэ ёhотой гэhэн hанал бодол хэлэгдээ. Үхибүүдэй аша туhые эдэбхитэйгээр хамгаалдаг байhаараа мэдээжэ болоhон депутат А. А. Лиханов, ветерануд болон инвалидуудай хэрэгэй талаар парламентын комитедэй түлөөлэгшэ А. И. Голяков энээниие баталhан байгаа.

Депутадууд Хуулиин проектые түрүүшын уншалгаар hайшааба. Энэ хадаа болохоёо байгаа комсомолой съездэ бэлэдхэлэй шухала шата мүн.

Олондо мэдээсэлгын, эрхэтэдэй эрхэнүүдэй ба хандалганuудай асуудалнуудай талаар парламентын комитедэй түрүүлэгшэ В. К. Фотеев комитедэй үмэнэhөө үгэ хэлэхэдээ, СССР-эй Президентын нэрэ хүндые хамгаалха тухай асуудалые СССР-эй Верховно Соведэй гурбадахи сессиин зүблэхэ зүйлдэ табихые дурадхаба.

СССР-эй Президентын нэрэ хүндые хамгаалха тухай Хуулиин проект бэлдэжэ, сессиин үзэмжэдэ табихыень зохихо комитедүүдтэ даалгахые депутадууд шиидэбэ.

Е. У. Ким үглөөнэй заседаниин түгэсхэлдэ үгэ хэлэхэдээ, hаяхан Литва ошожо ерэhэн бүлэг арадай депутадуудай ябуулhан хүдэлмэриин дүнгүүд тухай хөөрөө. Парламентаринар энэ мэдээсэлые анхаралдаа абаба.

Р. Н. Нишановай түрүүлэлгэ доро үнгэрhэн үдэшын заседани дээрэ депутадууд «СССР-тэхи Нютагай өөhэдөө өөhэдыгөө хүтэлбэрилгын ба нютагай ажахын үндэhэ hууринууд тухай» Хуулиин проектые зүбшэн хэлсэлгэдээ тэхэрин бусаба. Нютагай Соведүүд энэ актые үнихэнэй хүлеэнэ. Имагтал тэрэ дүүрэн хүсөөрөө хүдэлхэ арга тэдэнэртэ олгохо бшуу.

Верховно Соведэй хоёрдохи сессиин шиидхэбэреэр энэ Хуулиин проект бүгэдэ арадай зүбшэн хэлсэлгэдэ табигдаа hэн. Дүрбэн hарын хугасаа соо 10 мянган элдэб дурадхалнууд, ажаглалтанууд ороhон байгаа. Мартын hүүл бага, энэ сесси дээрэ тэрэ хоёрдохи уншалгаар гол түлэб hайшаагдаа hэн.

Арадай депутадуудай Соведүүдэй хүдэлмэриин, хүтэлбэрилгэ ба өөhэдөө хүтэлбэрилгые хүжөөлгын асуудалнуудай талаар комитедэй түрүүлэгшэ Н. Д. Пивоваровай хэhэн гол мэдээсэлэй ёhоор, зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадаhан олонхид проектые бэлдэлгын hүүлшын шатада яhала таарамжатай hайн шиидхэбэри абаба.

Тэрэнэй бүлэг бүхэниие удаан саг соо дэлгэрэнгыгээр зүбшэн хэлсэhэнэй hүүлээр депутадууд энэ Хуулиие баталаа. Тэрэнэй толилогдоhоной hүүлээр Хуули хүсэндөө орохо. (ТАСС).

ҮРГЭН ЕХЭ БЭЛЭДХЭЛ ХЭГДЭНЭ

Россиин Федерациин Арадай депутадуудай нэгэдэхи съездэ бэлдэхэ талаар депутадай комисси РСФСР-эй Соведүүдэй байшан соо хүдэлжэ байна. Челябинскэ областьhоо дэбжүүлэгдэhэн РСФСР-эй арадай депутадууд СССР-эй Наукануудай академиин гэшүүн-корреспондент, Челябинскэ политехническэ институдай ректор Г. П. ВЯТКИНИИЕ бэлэдхэлэй комиссиин бүридэлдэ оруулhан байгаа. ТАСС-ай корреспондент тэрээнтэй уулзажа хөөрэлдэбэ.

— Герман Платонович, хүдэлмэри ямараар эхилбэ гээшэб?

— Эршэмтэйгээр, амаралтагүйгөөр хүдэлжэ байнабди. Түрүүшын пленарна заседаниин hүүлээр мүнөө бүхы гол хүдэлмэримнай комиссинуудта үнгэргэгдэжэ байна. Россиин Федерациин Арадай депутадуудай съездын үзэмжэдэ табигдаха ёhотой хуулинуудай проектнүүд тушаа дурадхалнуудые бэлдэхэ комиссида хүдэлнэб.

Манай комиссиин эрхэ ба уялга тухай асуудал үгэ буляалдаа үүдхээ hэн. Нютаг нютагуудай депутадуудай суглаанууд дээрэ комиссиин бүридэлдэ оруулагдаhан депутадууд тэрэнэй эрхэ ба уялганууд РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй шиидхэбэреэр тодорхойлогдоо гэжэ мэдээгүй байгаа. Нэгэдэхи съездэ бэлэдхэлэй түлөө харюусалга тэрээндэ хуулитаар даалгагдаа hэн. Тиимэhээ зарим депутадууд комиссиин эрхые үргэдхэхэ хэрэгтэй гэжэ мэдүүлбэ. Тэд hөөргэ, үзэл бодолой гү, али мэргэжэлэй талаар депутадуудые нэгэдүүлхэ шухала гэжэ нүгөөдүүл хэлэhэн байгаа. Эгээл тиимэhээ мүнөө манай комиссиин эрхэ ба уялга элирүүлэгдээ хэбэртэй.

Бусад бүхы комиссинууд (тэдэ зургаан комисси юм) түрүүшын гурбан үдэрэй туршада съезд үнгэргэлгын регламент тушаа дурадхалнуудые хаража үзэбэ. Олон тоото ажаглалтанууд хэлэгдэhэн, дурадхалнууд оруулагдаhан, асуудалнууд табигдаhан байгаа.

— Ямар документнүүдэй үндэhөөр комисси хүдэлнэб?

— РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй байгуулhан мэргэжэлтэдэй хүдэлмэриин бүлэгүүдэй дурадхаhан hанамжанууд манай комиссида шухала үүргэ дүүргэнэ. Намайе зүбөөр ойлгохо ёhотойт гэжэ hананаб. Юуб гэбэл, али бүхы зүбшэн хэлсэлгын үндэhэ hууридa табигдаха түрүүшын ээлжээнэй документ байха ёhотой. Үгы гэбэл, депутадууд сагаа хангалтагүйгөөр таргашалхадаа болохо байна.

— Ямар асуудалнууд тушаа үгэ буляалдаан дэлгэрбэб?

— Хэрбээ регламент тушаа хэлэхэ болоо hаа, түрүүшын ба бусад комиссинуудай гэшүүд тэрэниие зүбшэн хэлсэhэн байгаа. Эмхидхэлэй асуудалнуудаар арсалдаанууд гараба. Жэшээнь, Кремлиин Ехэ ордоной зал соо хэн хаана hууха ёhотойб гэhэн асуудал бүхы депутадуудта хабаатай бшуу.

— Энэмнай гансал эмхидхэлэй асуудал бэшэ. Союзна съездын дүй дүршэлэй харуулhанай ёhоор, трибунада дүтэ hууhан хүнүүд лэ гол анхаралда абтадаг бэшэ гү?

— Юрэнхыдөө Москва болон Ленинградай түлөөлэгшэд түрүүшын hууринуудта hуудаг юм. Гэбэшье нютагай нэрэтэй зохилдуулан, депутадууд алфавидай гуримаар зал соо hууха ёhотой гэжэ депутадуудай олонхид баадхана.

Юрэдөөл, депутадуудые зал соо hуулгаха талаар алфавидай-нютагай гол ёhон хэрэглэгдэхэ аабза гэжэ hананаб. Политическэ, мэргэжэлэй талаар, үнгэрхэдөө партиин гэшүүнэй талаар хубаарилан hуулгаха гэhэн дурадхалнууд ороно. Теэд эндэ уридшалан хэлэhэнэй хэрэггүй гэжэ hананаб. Юуб гэхэдэ, РСФСР-эй арадай депутадуудай мүнөөнэй бүридэлдэ 86 процентнь КПСС-эй гэшүүд болоно. Хэзээ нэгэтэ бидэ «эдеэшэжэ», парламентын хүдэлмэриие олон партиин гол ёhоор үнгэргэдэг болохо байнабди.

— Комисси ямар асуудалнуудые хаража үзэнэб?

— РСФСР-эй Конституцида хубилалтануудые оруулха гээшэ хоёрдохи асуудал болоно. Үргэн ехэ хубилалтануудые оруулха тухай дурадхалнууд хэлэгдэнхэй. Удаан саг соо эршэмтэйгээр зүбшэн хэлсэhэнэй hүүлээр үгэеэ ойлголсолгодо хүрэжэ ерэбэбди. Хубилалтанууд СССР-эй Конституцида оруулагдаhан hүүлшын хубилалтануудтай тааралдан зохилдоно гээшэ гү гэжэ хаража үзэхэ байнабди. Эгээл тиимэhээ Президиумэй хүдэлмэрилэгшэд, мэргэжэлтэд яhала hайн материалнуудые бэлдээ гэжэ депутадууд тоолоно.

Манай комиссида депутадууд үгэеэ ойлголсохые оролдоно. Энэ хадаа манай хүдэлмэриин түхэл шэнжые тодорхойлхо байна.

— Тахай депутадай комиссиин хүдэлмэри ямараар ябуулагданаб?

— Документнүүдэй проектнүүдэй статьянуудые ами амяарнь зүбшэн хэлсэнэбди. Жэшээнь, үнгэрэгшэ зургаан гарагта Конституциин 6-дахи, 7-дохи статьянуудые хаража үзөө hэмди. Тон удаан саг соо арсалдабабди. Үгэ буляалдаhанайнгаа hүүлээр мэргэжэлтэдэй бэлдэhэн текстые тэрэ зандань орхибобди. Тэрэ союзна Конституцида зохилдоно.

Конституциин бүхы асуудалнууд удаа дараалан гүнзэгыгөөр шиидхэгдэхэ ёhотой гэжэ тоолонобди. Съездын түсхай комисси байгуулхадань, бидэ дурадхалнуудаа дамжуулха ёhотойбди. Политическэ байдал хурдан түргэнөөр хубилна. Энэ ушар Конституци дээрэ хүдэлмэридэ хараада абтаха ёhотой. Эндэ яараhан тэбдэhэнэй хэрэггүй. Тэсэбэритэй байха, манай депутадуудай ерээдүйн бүхы ажал ябуулгын үндэhэ hууридa табигдаха найруулганuудые бэдэрхэ шухала.

Комиссида депутадуудай хүдэлмэриин ямараар эмхидхэгдэhэниинь намда hайшаагдана. Шухала хэрэгтэй бүхы материалнуудые абанабди. Асуудалые шиидхэлгэдэ ямар нэгэ юумэнэй дуталдаа hаань, 10—15 минутын үнгэрхэдэ, тэдэ маанадта үгтэдэг.

Хэрбээ хуулиин проектнүүдэй статьянуудые мүлеэд, заhаад байгаа hаамнай, съезд дээрэ бүтэмжэтэй hайн дурадхалнууд оруулагдажа, баталагдан абтаха бшуу. (ТАСС).

Үдэр бүхэнөө — үндэр ургасада

ТАШАРАЙХИД ТЕХНИКЭЕЭ ЗАhАНА

Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоздо тарилгын табан звено байгуулагдаад, техникэеэ мүнөө бүридхэжэ байнхай. Энэ шухала хүдэлмэриие бригадир Д. Ц. Будажапов эрхилдэг юм. Звено бүхэн 10—12 механизаторнуудhаа бүридэнэ. Тэдэнэртэ К-700 түхэлэй 12, Т-150 түхэлэй 6, ДТ-75 түхэлэй 5 трактор даалгагдан үгтэнхэй. Мүнөө К-700 түхэлэй хоёр тракторынь районой заhабарилгын техническэ предприятида заhабарилагдажа байна. Үшөө нэгэ имагта түхэлэй трактор ташарайхид өөhэдтөө бэлэн болгожо, дүүргэхэ дүтэлэнхэй. Т-150 түхэлэй, ДТ-75 түхэлэй тракторнууд заhабарилагданхай юм.

— Хабарай тарилгын эхилтэр К-700 түхэлэй нэгэ трактораа бэлэн болгохо ёhотойбди. Тэрээндэ коробконь дутална,— гэжэ Доржи Цырендоржиевич Будажапов хэлэнэ.— Районой заhабарилгын предприятида энэ талаар захил хэгдэнхэй гээшэ. Мөөртэй дүрбэн трактораа бидэ Мухар-Шэбэрэй районой Шаралдайн РТП-дэ заhабарилжа байнабди. Мэндэ ээзгүй 5—6 трактор бии юм. Тэрээнhээ бэшэ техникээ hаядаа бэлэн болгохо ёhотойбди.

Графигайнгаа ёhоор түс колхозой механизаторнууд апрелиин 20 болотор бүхы тракторнуудаа заhабарилжа дүүргэхэер хараална. Энэ шухала хүдэлмэридэ залуу трактористнууд Анатолий Жамсаранов Бато Чагдуров хоёр онсо шалгаржа гарана. Павел Жугдуровай, Ринчин Тубаевай даадаг звенонууд хабарайнгаа тарилгые түгэс бэлэдхэлтэй угтахань.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: бригадир Д. Ц. Будажапов, механизаторнууд звенонуудые даагшанартаяа ээлжээтэ асуудалаа зүбшэжэ байна; краноовщик В. А. Толстихин.

В. ГАРМАЕВАЙ фото.
Сэлэнгын район.

Хабарай тарилгын дүтэлхэ бүри ажахынуудай инженернэ албанай хүдэлмэрилэгшэд үргэлжэ нойро мартажа, харюусалгата хаhадаа бэлдэнэ. Сахаанай совхозой механизаторнууд шадал соогоо тарилгада бэлдээ. Эндэ сеялкэнүүд, культиваторнууд, борнойнууд, хүндэ, хүнгэн тракторнууд полидо гарахаар бэлэн юм. Тракторна

ТАРИЛГАДА БЭЛЭН БОЛОНХОЙ

бригаданuудай гэшүүд полевой стандаа техникээ абаашажа эхилэнхэй. Гэбэшье совхоздо дүрбэн Т-150, гурбан К-700 түхэлэй тракторнууд запас частьнуудай хомор дээрэhээ заhабарилагдаагүй байха юм.

Тарилгада гарахаар хүн зэмнэй бэлэн. Илангаяа Загтадай отделениин тракторна бригада hайнаар бэлдэнхэй. Түс бригадын бригадир П. Н. Уланов өөрөө харюусалгатай, нүхэдөөшье шадамар бэрхээр ударидана. Совхозой механизаторнууд заhабарилгаяа шанартайгаар хээ.

Түс коллективтэ В. С. Дарижаевай ударидалга доро эбтэй, шадамар хүнүүд хүдэлнэ. 2-дохи отделениин залуу гагнууршан А. В. Парьяновай оруулhан хубита ехэ. Совхозой механизаторнууд недондонойхиhоо дутуугүй амжалта түйлахаар шармайн ажаллана. Юуб гэхэдэ, байгша ондо тэдэнэр өөhэдөө техникээ заhахадаа, хабарай тарилгын полинууд дээрэ эбдэржэ зобоохогүй, сэнтэй сагыень «эдихэгүй» гэжэ батаар найдана бшуу.

Ю. ДАРЖАЕВ,
Түнхэнэй районой Саянай совхозой ахамад инженер.

КПСС-эй XXVIII СЪЕЗДЫН ДЕЛЕГАДУУДЫЕ hУНГАХА ТАЛААР ОКРУЖНОЙ КОМИССИНУУДЫЕ БАЙГУУЛХА ТУХАЙ МЭДЭЭСЭЛ

КПСС-эй XXVIII СЪЕЗДЫН ДЕЛЕГАДУУДЫЕ hУНГАХА ГУРИМТАЙ ЗОХИЛДУУЛАН, ПАРТИИН ГОРКОМУУД БОЛОН РАЙКОМУУДАЙ ОКРУЖНОЙ hУНГУУЛИИН КОМИССИНУУД ИИМЭ БҮРИДХЭЛТЭЙГЭЭР БАЙГУУЛАГДАБА:

Железнодорожно 1-дэхи округ

1. Булакова Александра Ивановна — столовонуудай 2-дохи трестын профкомой түрүүлэгшэ.
2. Еманаков Владимир Ильич — партиин Железнодорожно райкомой эмхидхэлэй таhагые даагша.
3. Клименко Валерий Николаевич — Калининай нэрэмжэтэ локомотивна депогой диспетчер.
4. Кошло Виктор Степанович — «Улан-Удэтрансстрой» трестын диспетчер
5. Полянский Александр Михайлович — «Буржелезобетон» нэгэдэлэй уран зурааша.
6. Семенов Борис Фомич — «Теплоприбор» заводой 32-дохи цехэй технолог.
7. Сосипаторова Маргарита Петровна—«Бурятобувьбыт» нэгэдэлэй тушаан абагша.
8. Степанов Леонид Анурьевич — арадай депутадуудай Железнодорожно районно Соведэй гүйсэдкомой дотоодын хэрэгүүдэй таhагай начальнигай орлогшо.
9. Фадеева Зоя Иннокентьевна — «Промтовары—2» РТО-гой товаровед.
10. Шамбаев Цырен Семенович — Буряадай хүдөө ажахын институдай хони үсхэбэрилгын кафедрын доцент.
11. Юрьев Петр Захарович— ЛВРЗ-гэй бюрогой начальник.

Заводской 24-дэхи округ

1. Акчурин Рустам Хасанович — прибор бүтээлгын үйлэдбэриин нэгэдэлэй парткомой секретариин орлогшо.
2. Баранов Василий Иванович — «Бурятавтотранс» нэгэдэлэй парткомой секретарь.
3. Бобров Лев Николаевич — түмэр замай техникумэй багша.
4. Гармаева Светлана Доржиевна — Улаан-Үдын 41-дэхи hургуулиин түүхын багша.
5. Прокопьев Анатолий Викторович — авиационно нэгэдэлэй парткомой секретариин орлогшо.
6. Иванин Василий Григорьевич — коммунальна ажахын управлениин түсхай автомобильна ажахын колонныn начальник.
7. Мальянова Татьяна Степановна — хүүргэнүүдэй түмэр хэрэгсэлнүүдэй заводой парткабинедые даагша.
8. Невский Владимир Алексеевич — энергетикын болон электрификациин үйлэдбэриин «Бурятэнерго» нэгэдэлэй бюрогой начальник.
9. Ревякин Павел Павлович — үйлэдбэриин «Бурятфермаш» нэгэдэлэй гагнууршан.
10.Русвих Михаил Филиппович — пассажирска автотранспортна 2-дохи предприятиин арадай хинагшадай бүлэгэй түрүүлэгшэ.
11. Семешкова Ирина Степановна — Улаан-Үдын 14-дэхи hургуулиин багша.

Октябрьска 3-дахи округ

1. Ангаева Альбина Алексеевна — Улаан-Үдын hүнэй комбинадай технолог.
2. Будаев Чимит Доржиевич — пенсионер.
3. Бурюхаев Петр Саввич — республиканскэ больницын нейрохирургическа отделениие даагша.
4. Гавринёв Николай Алексеевич — барилгын-территориальна «Бурятстрой» нэгэдэлэй 1-дэхи автобазын ГО-гой начальник.
5. Гуляшинов Анатолий Никитич — Буряадай эрдэмэй түбэй Естественнэ эрдэмэй институдай младша эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэ.
6. Дерес Тамара Петровна — нарин сэмбын комбинадай парткомой секретариин орлогшо.
7. Дымбрылов Бимба Цынденович — партиин Октябрьска райкомой эмхидхэлэй таhагые даагша.
8. Кущ Владимир Ульянович — проектнэ барилгын «Бурятгражданстрой» нэгэдэлэй ахамад инженер.
9. Ли-ю-Кун Анатолий Васильович — Улаан-Үдын баригдажа байhан 2-дохи ТЭЦ-эй бригадир.
10. Ламажапов Аюша Дашиевич — Улаан-Үдын хэлхеэ холбооной электротехникумэй багша.
11. Лобанова Любовь Матвеевна — «Жилгражданстрой» трестын 7-дохи СМУ-гай экономист.
12. Печкина Любовь Георгиевна — Улаан-Үдын 49-дэхи hургуулиин багша.
13. Рябых Николай Викторович — «Бурятмебель» нэгэдэлэй парткомой секретарь.
14. Хагдаева Татьяна Трофимовна — Улаан-Үдын «Продтовары-3» РТО-гой товаровед.
15. Шовдра Галина Васильевна — Улаан-Үдын мяханай комбинадай бухгалтер.

Советскэ 4-дэхи округ

1. Атутов Роберт Борисович — авиапредприятиин авиатехническэ баазын техник.
2. Борголов Сергей Петрович — Буряадай АССР-эй ПТУС-ай начальнигай орлогшо.
3. Басанова Светлана Спасовна —«Бурятшвейбыт» нэгэдэлэй «Одон» ательегэй оёдолшон.
4. Гомбоев Сергей Николаевич — Заречныn хүдөөгэй барилгын комбинадай жолоошон.
5. Евдокимова Светлана Васильевна — БГПИ-гэй проректор.
6. Зурлова Дышигма Баторовна — столовонуудай 1-дэхи трестын 7-дохи столовын повар.
7. Иванютан Александр Николаевич — «Бурятводмелиорация» нэгэдэлэй барилгын материалнуудай комбинадай директор.
8. Крылова Маргарита Германовна — 2-дохи дунда hургуулиин багша.
9. Петухова Ида Ильиничнa— республиканска библиотекын директор.
10. Разумов Александр Борисович — судна бүтээлгын заводой 4-дэхи цехэй начальнигай орлогшо.
11. Селиверстов Петр Константинович — Советскэ районой прокурор.
12. Сергиевич Геннадий Владимирович —56-дахи оньhожоруулагдамал колонныn таhагай начальник.
13. Федоров Валерий Григорьевич — «Электромашина» заводой 20-дохи цехэй слесарь,
14. Харакшинов Александр Иванович — КПСС-эй Советскэ райкомой секретарь.
15. Шульга Лидия Ивановна —«Промтовары» РТО-гой парткомой секретарь.
16. Шалыгин Геннадий Фокиевич — пенсионер, 1-дэхи ЖЭУ-гай парторганизациин секретарь.
17. Языков Гранат Корнилович — дотоодын хэрэгүүдэй министрэй орлогшо.

(Үргэлжэлэлынь 2-дохи нюурта).

Эдэ хоолой программа — бүгэдэ арадай хэрэг

ДАХЯАД ДАБТАХАГҮЙ

Үдэр, хоногуудай үнгэрхэ бүри хабарай тарилгын харюусалгата хаһа улам ойртоно. Байгша оной хабарай тарилгада колхоз, совхозууд хэр зэргэ бэлэдхэнэй хаб? Ойртожо байгаа хабарай тарилгада агрономууд, мелиораторнууд ямар тодорхой зорилготой хүрэжэ ерэхэнь гээшэб? Мүнөө дэрэй механизатор, арендатор, бригадир, ургаса ургуулагша бүхэн орооһо тарянай, ногооной тогтууритай баян ургаса заабол ургуулха гэһэн гансахан зорилготой байха ёһотой. Ушарынь хадаа, байгша он гэзшэмнай арбан хоёрдохи табан жэлэй түгэсэхэ жэл юм һэм шуу. Энэ жэлдэ хүн бүхэн партиин ЦК-гай Пленумуудай, СССР-эй Арадай депутадуудай съездүүдэй шиидхэбэринүүдые бодото ажал хэрэгээр бэелүүлхэ зэргэтэй байха ха гү?

Нёдондо республикымнай олон районодо ган гасуурай бэрхэшээл ушарлаа һэн. Хабартаа орой болотор хүйтэн байжа, май һарада хуурай һалхинтай, гандажа, ехэ хохидол асаржа бэлэй. Тиимэ манай таряашад, урагса ургуулагшад хабарайнгаа тарилгын хүдэлмэриие һайнаар эмхидхэжэ, эршэмтэй технологи үргэнөөр хэрэглэбэшье, орооһо тарянай, үбһэ ногооной баян ургаса хуряажа шадаагүй. Түсэблэлһээ үнгэрһэн жэлэй ган гасуурһаа уламжалан 73,5 мянган тонно таряа, 96,4 мянган тонно үбһэ, 176,3 мянган тонно хартаабха, 18,8 мянган тонно овощ түсэбһөө багаар абтаа.

Орооһо таряа ехээр хуряажа абаха гээшэ гансашье экономическа бэшэ, мүн политическа удха шанартай. Байгша ондо республикымнай таряашад 535,2 мянган тонно таряа, 79,9 мянган тонно хартаабха, 39,9 мянган тонно овощ, 419 мянган тонно үбһэ, 122 мянган тонно тэжээлэй корнеплод, 746 мянган тонно силос дарагжа абахаар гү, али 1989 ононойхитой сасуулбал, нилээд ехэ продукци үйлэдбэрилхөөр түсэблэнэ.

Мүнөө жэл хабарнай эртүүр дулаарба, һая болотор һалхигүй аали намдуу байна. Зүгөөр энэ жэлэй зун, намарай саг урагсада ямар байха юм, уридшалан багсаажа хэлэхэнь хүшэр. Дүршэлтэй агроном, мелиоратор, урагса ургуулагшад, звено, бригада ударидагшад, механизаторнууд сагай уларилые уридшалан тодорхойлдог бэшэ, харин ямаршье бэрхэшээлые дабахаар һайн бэлэдхэлтэй, бэлдэһэн байдаг. Тодорхойлбол, газарай хүрьһэнэй шииг нойтые улам доошолуулхагүйгөөр бүхы хүдэлмэрээ ябуулха шадабаритай байха болоно.

Республикадамнай дүршэлтэй шадабаритай таряашад, луговодууд олон. Тэдэнэй олон арһые шэнжэлэн хараада, тарилгын поли, сабшалангай участок бүхэндэ өөрын зохёоһон тодорхой агротехникэтэй байдаг. Хэзээ газараа ушалха, үтэгжүүлхэ, тариха, ямараар харуулхаяа өөһэдөө мэдээд ябуулагшад жэл бүхэндэ тогтууритай баян ургаса абана.

Сагай уларилай таарамжагүй байһан мүнөө үедэ агрономическа албанай мэргэжэлтэд, мелиораторнууд арендын подрядай гурмаар ажалладаг гү, али [illegible]

[illegible] доxo ёһотой. Тэрэгүй һаа, бүхы гаргашаяа харюулхаһаа байха салин түлбэришье абахагүй байна ха юм. Мүнөө үедэ даб дээрэ арендаторнууд лэ поли, участок бүхэндэ өөрын агротехникэ зохёожо, хэрэглэхээр аргатай байна.

Үнгэрһэн хэдэн жэлэй туршада республикымнай зарим районуудай ажахынууд зональна гурим, эршэмтэй технологи үргэнөөр хэрэглэжэ, тогтууритай баян ургаса абадаг болоо. Жэшээлбэл, хамагһаа гэзгэлдэ ородог байһан Хэжэнгын районой ажахынууд 1985 ондо гектарай 9,7 центнер таряа хуряагаа һаа, 1986 ондо — 10,9 центнер, 1987 ондо — 13,5 центнер, 1988 ондо — 19,5, харин ган гасуур нёдондо гектарай 17,6 центнер орооһо суглуулаа. Тиимэһээ ган гасуурай хохидолдо ородоп манай республикада поли, сабшалангай участок бүхэндэ өөрын агротехникэ зохёожо хэрэглэхэ гээшэ зайлуулашагүй хэрэг болоод байна.

Байгша ондо таримал бүхы ургамалай үрэһэ бэлдэжэ абалгада онсо анхарал хандуулагдаха. Илангаяа белогоор элбэг ургамалай үрэһэн ехэ хэрэгтэй болоод байнхай. Ажахы бүхэндэ горох, рапс, донник, тоһолиг редькэ горитойгоор тарижа, адууһа малыень белогоор элбэг тэжээлээр гүйсэд хангахын түлөө иимэ хүдэлмэри ябуулагдаха юм.

Һүүлэй жэлнүүдтэ зарим районуудта белогоор элбэг ургамалнуудые тариха хэрэгтэ анхаралаа һулэдуулаа. Жэшээлбэл, горох ехээр таридаг байһан Кабанскын, Прибайкалиин районуудай ажахынууд нёдондо гектарай 8,4—3,9 центнер урагса хуряагаа. Ямар ушарһаа иимэ гэзгэлдэ оробоб гэхэдэ, белогоор элбэг ургамалнуудаа уһалагдадаг үрэжэлтэй полидо таринагүй бшуу. Тиимэһээ тарилгань зунай эхинһээ гандажа хосорно. Горох, рапс, донник уһалагдадаг, һайн үрэжэлтэй участогта таридаг ажахынууд баян урагса хуряана. Жэшээлбэл, Баргажанай, Яруунын, Түнхэнэй районой ажахынууд нёдондо гектарай 18,3—15,9 центнер орооһо суглуулһан байна.

Һүүлэй жэлнүүдтэ тэжээлэй корнеплодой, хартаабхын урагса эрид дээшэлнэгүй. Жэшээлбэл, 1989 ондо Бэшүүрэй райондо гектарай 143,7 центнер тэжээлэй корнеплод суглуулагдахадань хүршэ Мухар-Шэбэрэй райондо 82,4 центнер абтаа. Мүн Хурамхаанай, Түнхэнэй районой ажахынуудта гектарай 54,3—47,7 центнер хартаабха малтагдаа. Иимэ багаар урагса абаһан коллективүүд Хориин, Зэдын, Загарайн, Яруунын, Хэжэнгын районуудта бии.

Уһалагдадаг, мүн мелиораци хэргдэһэн газараа муугаар ашаглаһанай, полиин бог буртаг ногоо усадхаха талаар тодорхой хүдэлмэрээ һулаар ябуулһанай, мүн пропашной ургамалнуудые тарижа харууһалхадаа, Астраханиин түрүү онол аргануудые үргэнөөр хэрэглэхые арсадаг байһанай хойшолонгууд энэл харагдажа байна ха юм. Хэрбээ ган гасуурай бэрхэшээлдэ ородог манай эндэ газар элдүүрилхэ, үтэгжүүлгэ оруулха, тарилга хэхэ, хүрьһыень жэгдэлхэ хүдэлмэрээ комплексноор нэгэ доро үнгэргэдэг болоо һаа, һайн дүнгүүдые түйлахаар аргатайбди.

Эндэ үрэһэнэй шанарта онсо тогтожо хэлэлтэй. Ушарынь хадаа, һүүлэй үедэ олонхи ажахынуудта үрэһэнэй шанарта анхархаяа болижо байна. Мүнөө олонхи район хүсэд хүрэхөөр үрэһэнэй орооһогүй, хартаабхагүй байха юм. Тиихэдэ тарилгын шанарта хүргэгдөөгүй үрэһэнэй тараан ехэ. Хабарай тарилгын харюусалгата хаһын эхилтэр эдэ бүхы ажалаа сүм дүүргэхөөр хүдэлмэрээ түргэдхэхэ болоно.

Байгша оной хабар, зунай саг урагса ургуулагшадай һанаашаар хура бороотой һайн байхагүйгөөр багсаагдана. Намартаа, үбэлдөө олон райондо саһан багаар орожо, газарайшье хүрьһэндэ ургамалда хэрэгтэй шииг нойтон бага ха. Эдэ бүгэдые хараада абажа, ажахынуудай механизаторнууд, луговодууд мүнөө бүхы ажалаа һайнаар эмхидхэжэ ябуулха болоно. Илангаяа үнгэрһэн жэлэй ган гасуурай бэрхэшээлһээ зүб тобшолол хэхэ ёһотойбди.

Мүн эндэ ажахынуудай партийна, профсоюзай, комсомолой организацинуудай хэхэ хүдэлмэри ехэ. Нэн түрүүлэн урагса ургуулагшадайнгаа дунда социалис мүрысөө аша үрэтэйгөөр, үргэнөөр дэлгэрүүлхэ, дүнгүүдыень дары согсолжо олондо мэдээсэхэ, ажалай тэмсэлдэ шалгарагшадые таарамжатай зохидоор урмашуулха уялгатай. Тэрэшэлэн хуулитаар эрхэ түлөөлэлгэеэ гэртээ абажа захалһан нютагай Соведүүдэй баян урагсын түлөө оруулха хубита ехэ. Тобшолон хэлэбэл, республикымнай механизаторнууд, арендаторнууд, луговодууд, таряашад, мүн бусад урагса ургуулагшад байгша оной хүнгэн бэшээр абтаха баян урагсын түлөө бүгэдөөрөө оролсожо, шэнэ илалта түйлахаар бүхы хүсэеэ элсүүлхэ байһандань найданабди.

Б. НИКОЛАЕВ,
Буряадай АССР-эй габьяата агроном.

Табан жэлэй габшагай барилганууд

I. САГААН НУУРАЙ САМАРЯАН

Байгал шадархи хизаарта түлишын-элшэ хүсэнэй баазые хүгжөөхэ зорилготойгоор 1984 оной февраль һарада Түгнын шулуун нүүрһэнэй уурхайн барилга эхилэгдээ һэн. Уурхайе инженернэ талаар ашаглаха комплексые, барилгашадай, энергетигүүдэй, транспортнигуудай ажаһууха саг үргэлжын һууриниие, Шулуутайһаа Түгнэ хүрэтэр түмэр замай һалаае барилгын проект «Востгипрошахт» институдайхид зохёон табижа, СССР-эй Нүүрһэнэй промышленностиин министерствын коллеги дээрэ баталагдаһан байна. «Нүүрһэнэй промышленностьда 1990 ондо 780—800 миллион тонно нүүрһэ малтан абадаг болохо» — гэжэ СССР-эй хүгжэлтын Гол шэглэлнүүд соо хараалагдаа бэлэй.

Түгнын нүүрһэшэд одоошье Олбн Шэбэрэй хэбтэшэ ашаглажа, энэ программа бэелүүлгэдэ бодото хубитаяа оруулжа эхилээ.

Энэ һанамжыемнай уурхайн ахамад инженер М. А. Арикьян абаһаар дэмжэбэгүй:

— Хуушанайнгаа заншалаар барилга ябуулагдана. Ямаршье хүгжэнги гүрэниие абаад хараа һаатнай, нэн түрүүн гэр байра, социально-соёлой объектнүүдые баридаг. Удаань промышленна бааза бэлэн болгоно. Одоошье эдэ бүгэдын бүрин бүтэхэдэ, байгаалиин хэшэг хэбтэшэ ашаглажа эхилдэг.

Харин манда... Хуу юумээ саана наанагүй нэгэ мүһэн эхилээд, нэгыеньшье хүсэндэнь хүргэхэ аргагүй һабандана ха юмбибди. Нүүрһэшэднай — 300 хүн гэр абаха ээлжээндэ бэшэгдэнхэй. 1990 ондо 1 миллион тонно нүүрһэ абахын тула промышленна объектнүүд бэлэн болгогдохо хараатай һэн. Алим теэд, мүнөө дээрээ гол объектнүүдэй нэгэниинь шье бэлэн бэшэ. Нүүрһэ хадагалха байрагүй дээрэһээ сагаан талада буулгажа муудуулнабди. Заһабарилгын-механическа мастерской түгэсхэгдөөгүй. Жолоошод, бульдозеристнүүд үбэлэй хүйтэндэ газаа бээрэжэ даарадажа байгаад, оньһон техникэеэ заһабарилна. Шэнгэн түлишын склад хүсэндөө хүргэгдөөгүй. Аяар Петровск-Забайкальскһаа зөөнэбди. «Түрүүшын нүүрһэ түргэнөөр абаха» — гэһэн уряа доро яаран тэбдэн хүдэлөөшье һаа, мүнөө нүүрһэеэ хайшань эльгээхэеэ түдэгэсэхэ саг гарана. 2-дохи ТЭЦ-эй котел ашаглагдаагүй, ГРЭС-эй зургаадахи энергоблок һаял хабсаргагдажа эхилээ. Бодомжотой гээшэ гү?

Михаил Артовичай эдэ үгэнүүдэй зүйтэйнь аргагүй. Хэр үгһаа заншаһан гүримаар шэнэ барилганууд эрхилэгдэһэн зандаа. Табан жэлэй саана Түгнын тала хүрэхэдэмнай, 1988 ондо уурхайн түрүүшын комплекс ашаглалгада тушаагдажа, 1,5 миллион тонно шулуун нүүрһэн абтаха гэһэн зорилго урдаа табинхай һэн. Харин мүнөө, 1990 ондо 1 миллион тонно абахын тула промышленна бааза бэлдэгдээгүй байһаар. Дээрэ ортоһон ябадал гэжэ нэрлэһэнэйшье үлүү ааб даа.

Дүтын зорилгын ёһоор, 1991 ондо 1 миллион 800 тонно абтаха юм хаш. Тиин 2000 он болотор энэ тоо 9 миллиондо хүргэгдэхэ жэшээтэй.

Бодото байдал хараад үзэхэдэ, түсэб зохёон табяад лэ, энэ түсэб заатагүй дүүргэхын түлөө оролдожо нүүрһэ малтаха гээшэ мүнөө байдалда буруу. Хэрэглэмжэтэй заатагүй зохилдуулагдаха ёһотой. Жэшээлбэл, мүнөө дээрээ Гусиноозёрскын ГРЭС, Эрхүүгэй область, Алас Дурна зүг руу аргынь оложо эльгээнэ. Теэд үлүү гарабалнь, талын дунда обоолоод ууюулжа байхагүй ха юм.

Уурхайн коллектив мүнөөдэр дүүрэн хүсэндөө хүдэлхэ, техникэеэ гүйсэд ашаглаха аргагүй. 6 миллион тонно нүүрһэ абахаар техникэ эдэнэртэ үгтэнхэй. Аяар дүрбэн жэлһээ (хэрбээ барилгын мүнөөнэйхиһөө урагшатай ябуулагдабал) иимэ хэмжээнэй нүүрһэн малтан абтадаг болохо. Хүсэ ехэтэй ЭКГ, ЭШ түхэлэй экскаваторнууд, БелАЗ-ууд бодотоор хэрэглэгдэнэгүй, хүндэ «духануудаа» юлыигэн зогсонод.

— Уурхайн түрүүшын комплексын объектнүүдые нэрлэжэ үгыт?

— Экскаваторнуудые хабсаргаха талмай, шэнгэн түлишын, тэһэлэлгын материалнуудай складууд, гол подстанци, заһабарилгын - механическа мастерской... Эдэ бүгэдэмнай мүнөө жэл түгэсхэгдэхэ. Түмэр замай түрүүшын ээлжээнэй һалаа тушаагдаа. Саашадаа энэ зам электрижүүлэгдэхэ, станци шадарай һуурин түхеэрэгдэхэ, түмэр бетон талмай бэлдэгдэхэ юм. Хэды ондо гэжэ хэлэхэ аргамгүй — электровозууд һаашаа шуумайлдадаг болохо.

...Мантан БелАЗ-уудай уухилһаар аахилһаар үнгэрхэдэнь, уһа сасадаг машина хойноһоонь бүмбэржэ тооһо дарана. Гол түлэб Эрхүүгэй областиин горно предприятинуудһаа ерэһэн дээдэ гарай мэргэжэлтэд — экскаваторщигууд, жолоошод, үрэмдэгшэд ажалай жолоо баринхай.

— Мүнөө дээрээ хэн нэгэниие илгаад, магтаад яалай даа... Вагонууд ерээд, эдэмнай яаралтай, хөөрэлдэхэ забдагүй. Горнягууд соо залхуу зайран хүнүүд үгы. Залуушуул олон. Бүхыдөө коллективнай 500 гаран хүнһөө бүридэнэ, — гэжэ Михаил Артович хөөрөөгөө үргэлжэлүүлнэ.

— Юрэдөө, танай предприяти баян гээшэ. Өөһэдын хүгжэлтын ехэ фондтой аабта даа? — гэһэн асуудал маниие һонирхуулба.

— Гомдохо үндэһэн үгы. Салин хүлһэмнайшье бараг... Оньһон техникэ үлүүсэ үгтэнхэй. Мүнөө захилшадаймнай — баригдажа байгаа предприятиин дирекциин дэргэдэ барилгын управлени байгуулагдаа. Өөһэдөө барилгын баазатай болобол, гэр байраяашье хажуу талын туһаламжагүй бодхоохдомнай аятай. Хүнүүдээ түбхинүүлхын тула һаналаа табяагүйдэ аргагүй.

Гол генподрядчигтай — «Түгнүйуглестрой» тресттэй хэр харилсаатай тухайгаа ахамад инженер хөөрэнэ. Барилгашадай ажалай дүнгүүдһээ нүүрһэшэдэй байдал сэхэ дулдыдана ха юм. Сагаан Нуур һууринай, эндэхи үйлэдбэриин гол ээдынь өөһэдөө нүүрһэшэд болохо ха юм.

Тиимэһээ һууринай ерээдүйн хүгжэлтэ тухай һанаагаа зободогынь ойлгосотой. Хэрбээ гол түлэб гэр байра тухай хөөрэлдөөнэй мүнөө гараа һаа, ерээдүйдэ хирпиисын заводой, мяханай комбинадай хараада абтаһан тухайнь һайшаан тэмдэглээ бэлэй.

Хамһабариин ажахы тухай коллективэй хүтэлбэрилэгшэд бодомжолно. «Эрдэм» совхозой отделени болохо Брянка һууриниие шефтээ абанхай. Энэмнай гарзатай, уридэ ороһон ажахы юм. Хэрбээ районой ажахын хүтэлбэрилэгшэдтэй үгээ ойлголсожо, уурхайнхидай Брянка һууринда хамһабариин ажахы эмхидхээ һаань, отделениие гарза гайһаань ядамаггүй гаргажа, олзо орошотой ажахы болгохо һэн бэзэ. Илангаяа нютаг зоной хүсэлөө өөһэдөө элирхэйлжэ байхада, һаалта һаад хэһэнэй үрэ бии гээшэ гү гээд бодомжолмоор.

Тон шухаг нэгэ иимэ асуудалһаа алад гаража болохогүй. Оршон тойрон байгаалида хохидол ушаруулхагүй, сэбэрлэлгын түхеэрэлгэнүүдые саг соонь — байгша оной июль һарада ашаглалгада тушааха гэһэн зорилго табигдана. Гэбэшье энэ объектын барилга түргэдхэгдэнэгүй. Үдэрэй туршада оройдоол 1000 түхэригэй хүдэлмэри хэгдэнэ.

Сагаан Нуурта ажаһуугшадай элирхэйлһэнэй ёһоор тэһэлэлгын хэгдэхэдэ, 50 метрэй шахуу хара тооһон өөдөө бахана мэтээр үрьен үрхирнэ. Һэбшээ һалхитай үдэр хуа хара энэ тооһон Түгнын талаар хиидэжэ, үрэжэлтэ талмайень, ургамал ногооень, хүрьһыень хушана бшуу. Газар дорохи уһан-й шанарта мүн лэ муу талаһаа нүлөөлнэ. Ушар иимэһээ «Тугнуйуглестрой» трестын коллектив сэбэрлэлгын түхеэрэлгэнүүдые эгээл түрүүшын, эгээл шухаг объектнүүдэй нэгэн гэжэ мэдэржэ, ашаглалгада тушааха болзороо сахиха, хэрэглэгшэдтэ дамжуулхадаа гансашье үдэр хойнотуулха ёһогүй гээд тобшолоё.

Ажаһуудалай асуудалнууд эндэ аһан түрүүндэ шиидхэгдэхэ байгаа, хадын хүдэлмэринүүдэй хэмһээ урид эхилэгдээшье һаа, Сагаан Нуурта таһалгаряагүй ажалай самаряан зэдэлһээр.

М. БОЛОНЕВ,
территориально-барилгын «Бурятстрой» нэгэдэлэй хүдэлмэрилэгшэ;
Г. ДАШЕЕВА,
манай корр.
(Эхининь. Үргэлжэлэлынь хожом гараха).
Мухар-Шэбэрэй район.

БАЯРТАЙ МЭДЭЭСЭЛ

Улаан-Үдын авиационно үйлэдбэриин нэгэдэлэй метрологиин таһагта Е. А. Колотова арбан гурбадахи жэлээ ажаллажа ябана.

Екатерина Артемовна таһаг соогоо тон бэрхэ мэргэжэлтэдэй нэгэн гэжэ тоологдодог юм. Өөрынгөө ажалда тон наринаар хандахаһаа гадна, һайн шанартайгаар бүтээхэеэ оролдодог байһаараа мэдээжэ болонхой. Энэ нүхэрнэй ажалдаа урлан нарижуулга, ухаалан зохёолго нэбтэрүүлхэ талаар эрхим дүн түйлэдэг юм. Екатерина Артемовна өөрынгөө нүхэдтээ суг хамта, ажалаа урлан нарижуулха талаар 8 шэнэ дурадхал оруулһан байгаа. Энээнэй ашаар завод 8,9 мянган түхэриг алмаха аргатай болоо.

Ухаалан зохёохо талаар шэнэ мэдүүлгэнүүдые эдэбхитэйгээр оруулдаг дээрэһээ нүхэр Е. А. Колотова республикын ухаалан зохёогшодой ба урлан нарижуулагшадай бүлгэмэй шангай лауреат болоо гэжэ баяртай мэдээсэл абтаба.

Заводой ахамад метрологоор хүдэлжэ ябадаг Колотова өөрынгөө баян дүй дүршэлые залуушуулда дамжуулжа, һургажа байдагаараа шалгардаг юм. Энээнһээ гадна Екатерина Артемовна өөрөө мэргэжэлээ дээшэлүүлхын хойноһоо ехэтэ оролдолго гаргана. Тэрэ метрологиин талаар мэргэжэлээ дээшэлүүлхэ бүхэсоюзна институт 1988 ондо дүүргэжэ, үйлэдбэри дээрэ электрын элшэ хүсэ хэрэглэхэ талаар шэнэ мэргэжэлтэй болоо һэн.

Г. ЕЛИСЕЕВА.

КПСС-эй XXVIII СЪЕЗДЫН ДЕЛЕГАДУУ ҺУНГАХА ТАЛААР ОКРУЖНОЙ КОМИССИНУ БАЙГУУЛХА ТУХАЙ МЭДЭЭСЭЛ

(Түгэсхэл. Эхининь 1-дэхи нюурта).

Общегородской 5-дахи округ

1. Андрущак Петр Николаевич — «Кристалл» заводой гагнууршан.
2. Баранов Олег Александрович — ВСГИК-гэй ахалагша багша.
3. Бухарова Марина Васильевна — 29-дэхи һургуулиин директорэй уялгануудые дүүргэгшэ.
4. Гожа Лидия Яковлевна — пенсионер (6-дахи ЖЭУ).
5. Дугарова Жибзима Цыбен-Доржиевна — «Бурятбыттрикотаж» нэгэдэлэй ахамад инженер.
6. Кондратьева Светлана Ивановна — ВЛКСМ-эй обкомой юрэнхы таһагые даагша.
7. Малтугуев Виталий Васильевич — хүн зоной хэрэглэмжэ хангалгын министрэй орлогшо.
8. Мещеряков Сергей Александрович — КПСС-эй Улаан-Үдын горкомой эмхидхэлэй таһагые даагшын орлогшо.
9. Морозов Олег Алексеевич — ВСТИ-гэй парткомой секретарь.
10. Никитин Геннадий Матвеевич — «Силикаттрансстрой» автобазын жолоошон.
11. Пнев Николай Петрович — «Туяана» нэгэдэлэй генеральна директорэй орлогшо.
12. Сангажапова Дарима Базаржаповна — Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ Буряадай гүрэнэй академическэ драмын театрай актриса.
13. Тимофеев Анатолий Васильевич — «Бурятгражданпроект» институдай ахамад мэргэжэлтэн.
14. Федотов Тарас Исаевич — «Агропромсоюзай» парткомой секретарь.
15. Шлыкова Галина Васильевна — финансын министрэй орлогшо.

Мухар-Шэбэрэй 6-дахи округ

1. Бочеев Александр Иннокентьевич — партиин Тарбагатайн райкомой секретарь.
2. Болонев Денис Прокопьевич — пенсионер.
3. Кушнарев Владимир Павлович — партиин Мухар-Шэбэрэй райкомой эмхидхэлэй таһагые даагша.
4. Кушнарев Михаил Никифорович — Тарбагатайн районой «Дружба» колхозой парткомой секретарь.
5. Луговской Георгий Кузьмич — партиин Бэшүүрэй райкомой дэргэдэхи партийна комиссиин түрүүлэгшэ.
6. Новокрещенных Роман Гаврилович — Бэшүүрэй районой арадай депутадуудай Еланска сельсоведэй түрүүлэгшын орлогшо.
7. Овчинников Владимир Иванович — арадай депутадуудай Мухар-Шэбэрэй районно Соведэй гүйсэдкомой дотоодын хэрэгүүдэй таһагай начальнигай политическэ талаар орлогшо.
8. Попова Лидия Григорьевна — Бэшүүрэй 1-дэхи дунда һургуулиин багша.
9. Рабжаев Бата Цыбикдоржиевич — Бэшүүрэй районой Бодонгуудай совхозой мал адуулагша.
10. Шалбаев Геннадий Жабонович — Мухар-Шэбэрэй районой «Одон» совхозой парткомой секретарь.
11. Юдина Людмила Алексеевна — партиин Мухар-Шэбэрэй райкомой секретарь.

Сэлэнгын 7-дохи округ

1. Будабазарова Цыренжу Нимаевна — Гусиноозерскын 3-дахи һургуулиин багша.
2. Бурмакина Зинаида Владимировна — партиин Гусиноозерско горкомой үзэл сурталай таһагые даагша.
3. Бугаев Владимир Ильич — Ивалгын районой 38-дахи СПТУ-гай директорэй орлогшо.
4. Евдаков Николай Максимович — «Гусиноозерская» шахтын парткомой секретарь.
5. Евсеев Константин Борисович — Ивалгын районой Оронгын РТП-гэй ахалагша технолог.
6. Куприянов Анатолий Александрович — партиин Ивалгын райкомой үзэл сурталай таһагые даагша.
7. Мункуев Сергей Шагдоржапович — Сэлэнгын районой «Бестужевский» совхозой ахамад зоотехник.
8. Петухов Данзан Аюшеевич — Ивалгын районой «Байгал» учхозой ветврач.

Хяагтын 8-дахи округ

1. Антонов Александр Петрович — Хяагтын РЭС-эй инженер-электрик.
2. Афанасьев Лазарь Анисимович — пенсионер.
3. Борисов Владимир Николаевич — Зэдын оньһожоруулагдамал ой модоной ажахын мастер.
4. Ведерников Анатолий Маркович — партиин Хяагтын райкомой секретарь.
5. Заиграева Тамара Павловна — арадай депутадуудай Зэдын районно Соведэй гүйсэдкомой арадай гэгээрэлэй таһагай инспектор.
6. Норбоев Ринчин-Даба Жамбалович — Зэдын районой Борьеогой совхозой ахамад экономист.
7. Полонных Ольга Михайловна — Хяагтын ээрэлгэ-нэхэлгын фабрикын оёдолшон.
8. Ринчино Алексей Дамбаевич — Зэдын районно холбооной узелай начальник.
9. Хутаков Виктор Ирдэнжапович — «Бурятмелиоводстройн» Хяагтын ПМК-гай барилгашадай бригадир.
10. Цыбиктаров Гэрэл Гармаевич — Хяагтын районно «Агропромхимия» нэгэдэлэй түрүүлэгшэ.
11. Цыбикжапов Намдак Дашинимаевич — Зэдын районой «60 лет октября» колхозой партбюрогой секретарь.

Загарайн 9-дэхи округ

1. Афанасьев Михаил Климович — Загарайн бройлерно шубуунай фабрикын оператор.
2. Афанасьева Нина Анатольевна — Загарайн районой «Гигант» колхозой ахамад бухгалтер.
3. Бурмакин Николай Сергеевич — Прибайкалиин оньһожоруулагдамал ой модоной ажахын ахамад лесничи.
4. Балаганский Василий Георгиевич — пенсионер.
5. Бадмаев Домби Дабаевич — Хандагатайн ой модоной промышленна комбинадай техническэ таһагай начальник.
6. Вершинин Виктор Григорьевич — Прибайкалиин районой Таловкын ЖБИ-гэй заводой хүдэлмэришэн.
7. Данилова Нина Ивановна — Прибайкалиин районой хүн зоной хэрэглэмжэ хангадаг үйлэдбэриин районно управлениин мастер.
8. Кузнецов Иван Ильич — Онохойн ой модоной промышленна комбинадай доодо складай начальнигай орлогшо
9. Мясникова Нина Анатольевна — Загарайн районно больницын ахамад врачай орлогшо.
10. Ораздурдыева Анна Бакировна — Загарайн районой Элхиин туршалгын-механическа заводой партбюрогой секретарь.
11. Слепченова Валентина Егоровна — Загарайн бройлерно шубуунай фабрикын парткомой секретарь.
12. Суворов Петр Кириллович — Прибайкалиин районно «Агротехника» нэгэдэлэй директор.
13. Самбуев Самбу Жигжитович — Загарайн районой Эрхирэгэй совхозой ахамад агроном.
14. Филимонов Виктор Николаевич — Прибайкалиин районой Татауровын заһабарилгын заводой хүдэлмэришэн.
15. Хамуева Валентина Николаевна — Прибайкалиин районой туһалбариин интернат һургуулиин директор.

Захааминай 10-дахи округ

1. Бакшеев Юрий Дмитриевич — Захааминай районой районно түбэй больницын врач.
2. Бээзаров Вадим Намжимаевич — партиин Ахын райкомой инструктор.
3. Балданов Булад Владимирович — Ахын районой «50 лет Октября» колхозой парткомой секретарь.
4. Дашицыренова Сэсэгма Аюшеевна — Түнхэнэй районой «Бурводстройн» ПМК-гай инженер.
5. Клопов Владимир Владимирович — Захааминай районой Зэдын комбинадай парткомой секретариин орлогшо.
6. Клочихина Надежда Дмитриевна — «Туяана» ПШО-гой Захааминай филиалай директор.
7. Оленников Валерий Дмитриевич — партиин Түнхэнэй райкомой хоёрдохи секретарь.
8. Сорсковиков Павел Юрьевич — Түнхэнэй районой «Сибиряк» колхозой парткомой секретарь.
9. Тудупов Аюр-Зана Жимбеевич — партиин Захааминай райкомой дэргэдэхи партийна комиссиин түрүүлэгшэ.
10. Халзутхаев Юрий Аракжеевич — арадай депутадуудай Ахын районно Соведэй гүйсэдкомой ГО-гой штабай начальник.
11. Шаглаев Дамби Ешеевич — Түнхэнэй районно типографиин директор.

1. Балалаева Тамара Владимировна — Кабанскын районой Байгал-Хударын совхозой профкомой түрүүлэгшэ.
2. Бубарин Владимир Алексеевич — Сэлэнгын ЦКК-гай кадрнуудай таһагай начальник.
3. Елизов Геннадий Федорович — партиин Кабанскын райкомой дэргэдэхи партийна комиссиин түрүүлэгшэ.
4. Жамнянов Доржо Гармаевич — Байгалай электрическэ сетиин инженер.
5. Кыштымов Сергей Михайлович — Кабанскын загаһанай заводой механик.
6. Лобычев Сергей Михайлович — электрын элшэ хүсөөр хангалгын Мысовойн дистанциин начальнигай орлогшо.
7. Метленко Вячеслав Константинович — Кабанскын ой модоной оньһожоруулагдамал ажахын директор.
8. Николаева Мария Николаевна — Кабанскын районой Хандалын совхозой зоотехник.
9. Пирогова Зоя Петровна — Сэлэнгын городской больницын ахамад врачай орлогшо.
10. Садовский Владимир Филиппович — Тимлюйн цементнэ заводой аюулгүйе сахиха талаар инженер.
11. Тараканавская Светлана Евтеевна — Кабанскын районой Байгалай ОПХ-гай кадрнуудай таһагай инспектор.

Баргажанай 12-дохи округ

1. Алешко Владимир Кузьмич — Забайкалиин байгаалиин национальна паркын ахамад лесничи.
2. Аюшеев Цыренжап Цыбикович — партиин Баргажанай райкомой секретарь.
3. Гаськов Геннадий Георгиевич — Арадай депутадуудай Хурамхаанай районно Соведэй гүйсэдкомой дотоодын хэрэгүүдэй таһагай начальник.
4. Гуржабон Карл Эрдынеевич — Хурамхаанай районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой отделениие эрхилэгшэ.
5. Зверьков Иннокентий Николаевич — Хурамхаанай совхозой арендна бригадын бригадир.
6. Очиров Базар Раднаевич — Баргажанай районой Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой һү һаалиин комплексые даагша.

Совет орон дотор

ЛЕНИНГРАД. Гдынь, Гданьск, Сопот хотонуудай нэрэнүүдые зүүжэ ябадаг эндэхи шэнэ универсамуудта теплицэнүүдһээ хуряагдаһан хабарай түрүүшын урагсые Польшын республикын номернуудтай рефрижераторнууд асаржа эхилээ. Польшын гүрэнэй-кооперативна фирмэнүүд иимэ продукци эльгээнэ. Өөрынгөө ээлжээндэ ленинградайхид промышленна эд бараа Польшо эльгээхэ юм.

БРЯНСК. Область дотороо түрүүшын хүүгэдэй гэр бүлын байшан Фокино хотодо эмхидхэгдээ. «Брянскцемент» нэгэдэлэй хүдэлмэрилэгшэд үбгэ һамган Туляковтон тэрэниие байгуулаа юм. Тэдэнэр гурбан үхибүүдтэй аад, үшөө табан хүбүүд, басагадые үргэжэ абаад, нэрэдээ оруулаа юм. Брянскын цемент үйлэдбэрилэгшэдэй коллектив Туляковтоной ехэ бүлэдэ автомобиль үгэһэн, энээнэй урда тээ ажаһуудаг гэртэйнь зэргэлдэг квартира нэмэжэ үгэһэн байгаа.

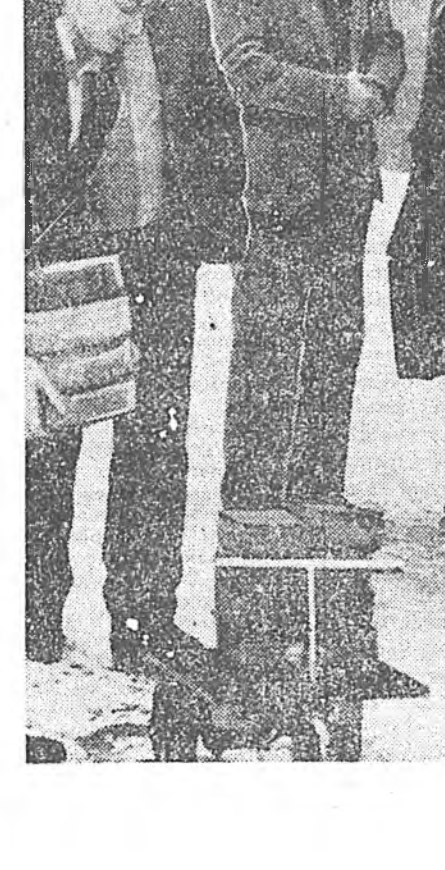
ОМСК. Омско областиин «Лузинский» совхозой барилгын цехэй мэргэжэлтэд эбдэрхэй шэлээр дулаа баридаг материал үйлэдбэрилдэг болонхой. Бүри гушаад онуудта манай орон соо дулаа баридаг иимэ хүнгэн материал үйлэдбэрилдэг байһан аад, һүүлдэнь болиһон юм. Совхоздо мартагдаһан энэ онол аргые һэргээхэ гэжэ шиидээ һэн. Сибириин автомобильна харгын институдай мэргэжэлтэдтэй хамта нютагай урлан нарижуулагшад жэлдээ дүрбэн мянган кубометр иимэ материал үйлэдбэрилхэ түхеэрэлгэ байгуулаа һэн. Энэ материал дулаа һайнаар баридаг, бүхэ юм.

БАРНАУЛ. Табан жэлэй эхинһээ хойшо хизаарай тосхонуудта Алтайн хэлхээ холбооной хүдэлмэрилэгшэд дүшэ мянга гаран телефонно аппарадуудые тодхоо. Предприятинууд, больницанууд, һургуулинууд, хүүгэдэй саадууд найдамтай холбоотой болоо. Дайнай ба ажалай олон ветерануудта телефон тодхогдоо.

(ТАСС).

МОСКВА. Байгаалида ямаршье хоро хүргэхэгүй шэнэ түхэлэй оньһон түхеэрэлгэ һаяхан зохёогдобо.

Энэ түхеэрэлгын автор автомеханическа институдай ахамад научна хүдэлмэрилэгшэ В. П. Хортов болоно. Ойрын холо бэшэ үедэ энэ шэнэ оньһон аргын үндэһэн дээрэ городой бусадшье транспорт, хүдэлгэгдэдэг болохо хараатай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: ухаалан зохёогшод, «юрын лэ нааданхайн» дэргэдэ.

ТАСС-ай фотохронико.

ДҮНГҮҮД БА ЗОРИЛГОНУУД

торо 4 гэр бариха аад, нэгыешье барижа дүүргээгүй. Хубиин 189 гэр үнгэрһэн жэлдэ баригдаа.

Колхоз, совхозуудай хүсөөр социально-соёлой олон объектнүүд ашаглалгада оруулагдаа. Жэшээлхэдэ, Туранай совхоз Хойто-Голдо дүрбэн хүнэй хүдэлхэ талмайтай магазин бодхоогоо. Тиихэдэ Ахалиг, Моон, Шулуута һууринуудта, Хэрэн тосхондо шэнэ магазинууд баригдаа һэн. Хэрэндэ 25 тонный, Түнхэндэ 60 тонный хэмжээнэй холодильник ашаглалгада оруулагданхай. Районой ажахынуудай хүсөөр Түнхэндэ, Далахайда, Шэмхэдэ, Толтойдо, Шулуутада стадионууд баригдаа. «Маяк» колхоздо 386 мянган түхэригтэ соёлой байшан баригдажа, ашаглалгада оруулагдаа, мүн Түнхэн һууринда 624 һурагшадай байха һургуули баригдаа. Саяанай совхоз 50 һууритай хүүгэдэй саад, Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз саад-һургуули ашаглалгада оруулһан байна. Зуун-Мориной леспромхоз амбулатори барилһан юм.

Эдэ болон бусад барилганuудай хэгдэһэн байбашье, барилгын хэмжээн үнгэрэгшэ жэлдэ, 1988 онтой сасуулбал, 9 процентээр доошолоо. Жэшээлхэдэ, «Агропромстройн» МПМК барилга-хабсаралгын хүдэлмэриингөө хэмжээе хоёр дахин доошолуулаа. Тус колонно 1988 ондо 1474 мянган түхэригэй барилга хэһэн байбал, үнгэрэгшэ жэлдэ 842 мянган түхэригэй барилга хээ. Хүдэлмэридөө ямараар эдэнэр хандааб, тиимэл үрэ дүнгүүдтэйгээр жэлээ түгэсхөө гэжэ хэлэхэ байнаб. 1989 ондо районой хүн зондо эд бараан ба эдеэ хоол 1988 онойхиһоо ехээр худалдагдаа. Эд бараа худалдаха түсэб (архи оруулангүйгөөр) 101,5 процент дүүргэгдээ һэн. Үнгэрэгшэ жэлдэ 5633,9 мянган түхэригэй түлбэритэ хангалта хэгдэжэ, саашадаа улам хүгжөө. Тус хангалга хэхэ түсэб 107,2 процент дүүргэгдээ гэхэ гү, али 5016 мянган түхэригэй хангалга хэгдэбэ. Тиигэжэ бюджедтэ нэмэлтэ болгон, 270 мянган түхэриг мүнгэ оруулха түсэбөө 807 мянган түхэригөөр үлүүлэгдээ һэн. Тодорхойлбол, мехлесхоз түлбэритэй хангалга хэхэ түсэбөө 197,4 процент, «Скотимпорт» конторо — 2,3 дахин, райпотребсоюз — 154,3 процент, коопзверопромхоз — 2 дахин дүүргэһэн байна.

Хүн зоной ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын предприятинууд үнгэрэгшэ жэлэйнгээ түсэбые 100,1 процент дүүргээ гэхэ гү, али 1988 онтой сасуулбал, хангалгын хэмжээн 6 процентээр дээшэлһэн байна. Гэр байрын-коммунальна ажахын албанай хүдэлмэрилэгшэд түсэбөө 116,6 процент дүүргэжэ шадаа. Гэхэтэй хамта ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын ба гэр байрын-коммунальна ажахын албанай хүдэлмэридэ дутагдалнууд олон байһаар. Тиимэһээ дотоодынгоо нөөсэ арга боломжонуудые гүйсэдөөр хэрэглэхэ уялгатай.

Районой предприятинуудай дунда хэлхээ холбооной узелай коллектив муу бэшэ дүнгүүдтэй. Гэбэшье радио, телефоноор хангалгын шанарые һайжаруулха шухала.

Районой бэлэдхэлэй конторо, хилээмэнэй комбинат түсэбөө дүүргээгүй. Эдэ хоёр предприятиин хүдэлмэриие һайжаруулха талаар зохихо хэмжээнүүд абтаха ёһотой.

Районоймнай курортнуудта 25.000 шахуу хүн амаржа, бэеынгээ элүүрые һайжаруулаа. Врачнууд болон медицинскэ бусад хүдэлмэрилэгшэдэй ажалые эндэ амарагшад магтадаг юм.

1989 ондо районой хүдөө ажахын хүдэлмэридэ амжалта туйлалтанууд бага байгаа. Хүдөө ажахын продукци тушааха түсэбөө дүүргээгүйбди. Жэшээлхэдэ, мяха тушааха түсэб 85 процент, һү — 87 процент дүүргэгдэбэ. Районой 4 ажахы мяха үйлэдбэрилхэ түсэбөө дүүргэбэ. «Сибиряк» колхоз, Туранай, Харбяангуудай, Түнхэнэй совхозууд энэ тоодо оролсоно. Тиихэдэ һү гүрэндэ тушааха түсэбөө гансал «Восточные Саяны» колхоз дүүргэһэн байна.

Сагай уларил муу байжа, ороохо таряа гүрэндэ худалдаха түсэб, мүн бусадшье продукци тушааха түсэбүүд дүүргэгдэбэгүй. Гэхэтэй хамта зарим ажахынууд ажалдаа муу бэшэ дүнгүүдые туйлаа гэжэ хэлэлтэй. Тодорхойлбол, Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой механизаторнууд 2365 гектар талмайн гектар бүриһөө 20,6 центнер ороохо, Саяанай совхозой таряашад 2300 гектар талмайн гектар бүриһөө 20,1 центнер ороохо хуряажа абаа. Тракторно-таряан ажалай бригаданууд сооһоо Ц. Ж. Удаевай бригада эгээн эрхим дүнгүүдые туйлаһан юм. Түнхэнэй совхозой Т. И. Шубинагай хүтэлбэрилдэг овощ ургуулагшадай звено 10 гектар талмай дээрэһээ гектарай 234 центнер овощ суглуулжа абаа. «Маяк» колхозой Т. К. Деминагай хүтэлбэрилдэг звено гектар бүриһөө 213 центнер овощ хуряагаа һэн. Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой луговод В. Г. Шагланов даалгагдаһан 200 гектар сабшалангай гектар талмай бүриһөө 31 центнер үбһэ тэжээл хуряагаа һэн. Саяанай совхозой луговодууд бултадаа һайнаар ажаллажа, 32 мянган центнер үбһэ хуряагаа.

Куузику ургуулагша С-Х. Ц. Мухуевагай звеногой гэшүүд 28 гектар газарай гектар бүриһөөнь 428 центнер ургаса абаа. Тэрэшэлэн Галбайн дунда һургуулиин һурагшадай звено Буряадай АССР-эй габьяата механизатор В. Д. Машкиновай хүтэлбэри доро гектарай 367 центнер куузику хуряажа абаа.

Түрүү луговодууд, куузику, овощ ургуулагшадай, таряашадай дүй дүршэл манай райондо баян ургаса, ороохо таряа ургуулха бүхы арга боломжонууд бии гээд харуулна. Гүрэндэ хүдөө ажахын продукци худалдаха түсэбөө дүүргээгүйһөө боложо, ажахынууд мүнгэнэй талаар бирагүй байдалда ороһон байна. 1988 онтой сасуулбал, районой ажахынууд 1 миллион үлүүтэй түхэриг олзо оршо багаар абаа. Ленинэй нэрэмжэтэ, «Маяк», «Сибиряк» колхозууд илангаяа ехээр гарзатаһан байгаа. Хураангыгаар хэлэбэл, байгша ондо манай районой ажахынуудта хүшэрхэн эрхэ байдалда орошобо гээшэ.

Ушар тиимэһээ байгша оной жэлэй эхинһээ энэ тохёолдоһон хүшэр байдалые шүүмжэлхы ёһоор хаража үзэхэ, хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилхэ талаар шухала хэмжээнүүдые хараалха хэрэгтэй. Хүдөө ажахын продукци багаар үйлэдбэрилгын гол шалтагаан гэхэдэ, малай тоо толгой олошоруулха асуудалда мүртэй анхарал хандуулагданагүй. Жэшээлхэдэ, «Маяк» колхозой үнеэдэй тоо толгой 1987 онтой сасуулбал, 70 толгойгоор хороо, «Сибиряк» колхоздо 120, «Восточные Саяны» колхоздо — 280, Саяанай совхоздо — 413, Түнхэнэй совхоздо 221 толгой үнеэн хороо. 1987 онтой сасуулбал, хамта дээрээ район соо 1665 үнеэгээр үсөөн болоод байна. Ушар тиимэһээ ларалтай хэмжээн хэрэгтэй болоно. Үнеэдээ олон болгохын тула гунжадаа онсо харууһанда байлгажа, үнеэдэйнгээ һүрэгые олошоруулха зорилго табигдана. Мүнөө дээрээ 2700 гаран гунжатайбди. Тэдэнээ үнеэн болгохын тула хэмжээнүүд абтаха ёһотой. Малайнгаа тоо толгой олошоруулангүйгөөр, амжалта туйлахын аргагүй гэжэ онсолхо хэрэгтэй.

Манай луговодууд болон таряашадай хүсөөр ниитын малда бага бэшэ тэжээл бэлэдхэгдэнэ. Тэжээлэйнгээ аша үрые дээшэлүүлхын тула тэжээлэй цехүүдэй хүдэлмэри һайжаруулха ёһотойбди. Мүнөө үбэлжэлгын ябажа байха үедэ «Маяк», «Восточные Саяны» колхозуудта, мүн Түнхэнэй совхоздо тэжээл муугаар буйлуулагдана. Олонхи ушарта һолоомо эһээрдэхэ ёһотой аад, тиимэ юумэн хэгдэнэгүй. Сэхыень хэлэбэл, мүнөө үбһэ тэжээлдэ эзэн бусаар хандаха ябадал үргэлжэлһөөр.

Үхэр малай гарзалха ябадал үзэгдэнэ. 1989 ондо, жэшээлхэдэ, «Сибиряк» колхоздо 257, «Восточные Саяны» колхоздо 170, Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо 246, Саяанай совхоздо 261 толгой мал гарзалаа гэхэ мэтэ. Гансал Түнхэнэй болон Туранай совхозуудта малай гарзалха ушар жэлһээ жэлдэ үсөөрнэ.

Гахай үсхэбэрилгэдэ нөөсэ арга боломжонууд үшөөл ехэ байһаар. Район соогоо 6 мянга гаран поршоонхонуудые абабал, гүрэндэ нэмэлтэ болгон 5—6 мянган центнер мяха тушааха, хүн зондо худалдаха аргатай болохо байнабди.

Адуун һүрэгөө олошоруулха асуудалда анхарал багаар хандуулагдана. Зарим ажахынуудта 100 гүүнһөө 10-һаа 50 хүрэтэр унаган абтана. Адуун һүрэгэй 20—30 процентнь гүүн болоно. Үнэн дээрээ 40—50 процентнь гүүнүүд байха ёһотой һэн. Мүнөө бүхы унаган ба даагадаа тусхай харууһанда байлгаха зорилго табигдана. Адуун һүрэгөө олошоруулжа шадабал, жэл бүри 3000—3500 центнер мяха нэмэжэ тушааха аргатай байгаабди.

Хүдөө ажахын продукци ехээр абадаг болохын тула тэжээл хэрэгтэй гээд бултанда мэдээжэ. 1989 ондо гектар сабшаланһаа 15 центнер үбһэ, 80 центнер силосно ургаса абаабди. Энэ талаар зарим тэды амжалтануудшье бии. Жэшээлхэдэ, Саяанай совхоз 300 гектар талмайн гектар бариһөө 120 центнер силосно ургаса, Харбяангуудай совхоз 137 центнер ургаса хуряажа абаа. Гадна Түнхэнэй совхоздо гектарһаа аяар 310 центнер ургаса абтаа.

Бидэ кукуруза, рапс, донник болон бобово ургамалнуудые ургуулжа, тэжээлэй рационие улам баяжуулха ёһотойбди.

Район доторoo Эдеэ хоолой программа урагшатайгаар бэелүүлхын тула оролдолго гаргагдана. Гэбэшье энэ талаар мүнөө дээрээ туйлаһан юумэмнай ахир. Хүдөөгэй ажалшадай хамһабариин ажахые хүгжөөхын тула хэмжээнүүд абтана. Районой бүхы һургуулинуудай дэргэдэ хүдөө ажахын участогууд байха ёһотой. Тэдэнэр өөһэдөө өөһэдыгөө хүдөө ажахын продукцяар хангаха асуудал шиидхэхэ уялгатай. Арендна коллективүүдтэ һургуулинууд туһалха ёһотой гэжэ һанагдана. Харин эдэ коллективүүдынь эдеэ хоол үгэхэ ёһотой болоно ха юм.

Байгша ондо «Агропромстройн» ПМК 1,5 миллион түхэригэй барилга хэхэ ёһотой. Тэрэшэлэн харгы бариха, заһабарилха, Хэрэнэй аэропорт шэнээр бариха гэхэ мэтэ ехэ түсэбүүд бии. Эдэ бүхы хүдэлмэри урагшатайгаар дүүргэхын тула эдэбхи үүсхэл, харюусалга, журам заршам, гурим хэрэгтэй. Амжалта туйлахаһаа ондоо зам байха ёһогүй гэхэдэ болоно.

Н. МАНЗАЕВ,
Түнхэнэй районно Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшын орлогшо.

ЖАРАН ЖЭЛЭЭ ҺАЙНДЭРЛЭЭД...

ЯРУУНЫН районой Эгэтын-Адагай дунда һургуулиин тогтоһоор 60 жэлэй ой һаяхан тэмдэглэгдэһэн байна. Хэдэн олон үе сагта һураһан, дүүргэһэн хүнүүд, тэндэ ажаллаһан багшанар түрэл һургуулиингаа «түрэһэн үдэртэ» гэжэ олоороо ошоо.

Һайндэрэйхеэр шэмэглэгдэһэн актова зал соонь айлшад багтахыса суглараа. Энэ һургуули 1967 ондо дүүргэһэн, Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ БГПИ дүүргээд, Эгэтын-Адагай һургуулиин директорээр олон жэлдэ ажаллаһан, мүнөө арадай депутадуудай сомоной Соведэй түрүүлэгшээр хүдэлжэ байдаг Ж. Г. Базаржапов богонихон оролто үгэ хэлэжэ, һайндэрые нээгээд, Ж. Д. Базаровада үгэ үгэбэ.

Түрэл һургуулиингаа түүхэ тухай директор хураангыгааршье һаань, һонирхомоор хөөрэжэ үгөө. Энэ һургуулиин гаталһан замые тон хураангыгаар харуулбал, иимэ юм: 1930 ондо эхин шатын һургуули нээгдээ; 1959 ондо долоон жэлэй, 1961 ондо дунда һургуули болгогдоо; 1962 ондо һургуулиин шэнэ байшан баригдаа. Эхин һургуулиин байшангай баригдатар, түрүүшын һургуули Бодиин Зундын гэр соо нээгдэһэн байна. Түрүүшынь багша Фёдор Петрович Танганов гэжэ хүн байгаа. Түрүүшын багшанарай дундаһаа Ц. Ц. Цыдыпов хэлэ, бэшэгэй эрдэмэй доктор, профессор болотороо ургаһан намтартай. Олон ондоо үедэ хүдэлһэн багшанарай дундаһаа үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэһэн нүхэд бии һэн: Буряадай АССР-эй һургуулиин габьяата багшанар А. О. Орбодоева, Ю. А. Егорова, РСФСР-эй арадай гэгээрэлэй отличнигууд Б. П. Мухусанова, Д. Д. Дондокова болон бусад.

Мүнөө үедэ энэ һургуулида 310 һурагшад эрдэм номой үндэһэ шудална. 35 багшанар тэдэниие һургажа, хүмүүжүүлжэ байдаг. Эдэнэй дундаһаа Ц-Х. Ж. Жамьянова СССР-эй гэгээрэлэй отличник, Буряадай АССР-эй һургуулиин габьяата багша, М. Б. Цыренов Буряадай АССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ, И. Ц. Норбоев, Ж. Д. Базарова гэгшэд РСФСР-эй гэгээрэлэй отличнигууд, С. Ц. Номтоева, С. Ж. Базарова, Д. Д. Дашинимаева гэгшэд методист-багшанар, Б. Ц. Доржиева, Г. Б. Цыренжапова гэгшэд ахалагша багшанар болонхой.

Мүнөө үедэ энэ һургуулиин коллектив ямар гол шухала зорилго бэелүүлнэб гэхэдэ, арадайнгаа үндэһэн ёһо заншалые гүнзэгыгөөр үхибүүдтэ шудалуулха, дүрбэн тэгшээр, ажалда дуратайгаар тэдэниие хүмүүжүүлхэ.

Энэ һургуулиин эгээл түрүүшын һурагша, дайнай ба ажалай ветеран, далаад наһатай Г. Б. Буянтуев (нютагтаа Доржоодой гэжэ алдаршаһан) айлшадай дунда һуугаа. Тэрэнэй хөөрөөн һонин байгаа. Анханда энэ һургуулида һураһан, ажаллаһан олон хүн баяр баясхалангай үгэ хэлээ, бэлэг сэлэгээ барюулаа.

Өөрөө 1966 ондо энэ һургуули дүүргэһэн, мүнөө колхозой правлениин түрүүлэгшэ, СССР-эй арадай депутат Д. Б. Дамбаев үгэ хэлэхэдээ, һургуули ажахы хоёрой хоорондо тогтоһон заншалта хани харилсаан тухай, дисплейнэ класс түхеэрхэ хэрэгтэнь колхозой туһа хүргэһэн тухай хөөрэжэ үгэбэ.

«Победа» колхоздо арендна гурбан бригада хүдэлдэг. Тэдэнэй нэгые толгойлжо ябадаг, 1969 ондо һургууляа дүүргэһэн Ц. Ж. Ширапдоржиев үгэ хэлэхэдээ, арендна гурбан бригадын зүгһөө 3000 түхэриг мүнгэ түрэл һургуулидаа бэлэглэһэн байна.

Мүн лэ энэ һургуулиие дүүргэһэн, райсоведэй гүйсэдкомой эрдэм һуралсалай таһагые даажа байдаг Д. Ц. Цыдыпова засагай дээдын зургаануудай зүгһөө Хүндэлэлэй грамотануудые, «Ажалай ветеран» гэһэн медальнуудые булэг багшанарта барюулаад, Буряадай республикын «Агропромсоюзһаа» үнгэтэ хоёр телевизор-бэлэгэй үгтэһэн тухай дуулгажа, сугларагшадые бахархуулаа.

Дунда һургуули дүүргэгшэдэй жэл жэлэй дуудалган боложо, тэдэнэр тус тустаа мүнгэн бэлэг һургуулидаа барюулжа, эрхимээр һуража, эхэ, эсэгээ, багшанараа баясуулжа байхыень дүү нүхэдтөө захиһан байна.

Энэ һургуули дүүргэгшэдэй дундаһаа ажахын һалбари бүхэндэ ажалладаг мэргэжэлтэд — багшанар, врачнууд, ветврачнууд, зоотехнигүүд, инженернүүд ургажа гаранхай. Мүн эрдэмэй кандидадууд Б. Базаров (наһа бараһан), Н. Жамьяндагбаев, Ч. Санданов, СССР-эй спортын мастер Н. Андреев гэгшэдэй нэрые багшанар омогорхон дурдадаг юм. Мүн Эгэтын-Адагһаа Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй депутадаар һунгагдаһан Д. Ж. Жалсанова, Д. Ц. Цыренжапова, РСФСР-эй Верховно Соведэй депутат ябаһан Х. М. Митыпова, СССР-эй арадай депутат болоһон Д. Б. Дамбаев гэгшэд нютагаархидайнгаа омогорхол болохол ёһоороо болонхой.

Жаран жэлэйнгээ ойе һайндэрлээд, саашанхи һуралсалдаа, ажалдаа үндэр амжалта туйлахыень һурагшадта, багшанарта хүсэһэн үреэл үгэнүүдэй олоор хэлэгдэһэниинь ойлгосотой.

Ц. ДОНДОГОЙ,
(1941—1943 онуудта Эгэтын-Адагай һургуулида һураһан, 1964—1965 онуудта тэндэ багшаһан).

«МИНИИ ҮГ ГАРБАЛ»

...ууе манай республ... мүн бусадшье бу... ...уудаар түрэл хэ... заншалнуудаа, соёл ... һэргээхэ, хүг... талаар горитой ажал ... болоо.

...Арадай эрдэм ... министерствын үүс... буряад хэлэ үзэдэг ... «Минии үг гарбал» литературын, фольклор... ...үүд үнгэргэгдэ... «Минии үг гарбал» гэһэн һайндэр һаяхана ... һуринда болобо. Эн... Хэжэнгын, Яруунын ... һургуулиин баг... болон үхибүүд хабаа... Гадна Эрхүүгэй об... һургуулинуудай бу... ба литературын ... айлшаар ерэһэн бай...

...дэр Хэжэнгын дун... ...ин спортын зал ... Спортын залай ... буряад хубсаһа ... басагад олоо... хадаг барин айл... сугларагшадаа амар... Хэжэнгын районой ара... таһагые дааг... Ц. Дашинимаев оролто ... һайндэроо нээгээ.

...айлшадтаа урданай ... буряад эдеэ... ама хүрэхыень ... Эндэнь сагаан ... махана болон ур... зүйлөөр хэгдэһэн, ...улай харaa үзөө... янзын эдеэ амтатай... хангалтажа ... Жэшээлбэл, бан... балин, хуушуур, бообо, булаша, шаанги, ...һан, хүшөөмэл, ур... хоймог, айраг, ... хоторгойн шу... бууза, төөлэй бо... ...шье эдеэнүүд, бу... баян эдеэтэй бай... үгэбэ гээшэ. ...ээд, хэбэд номхон ... районой һургуули... һурагшад түрүүлэн га... «Минии үг гарбал» гэһэн ... эхилбэ. Тэдэнэр Хо... эсэгэһээ эхилээд мү... хүрэтэр өөһэд өөһэ... үг изагуурые һайн мэ... байһанаа харуулаа һэн. ...үхибүүд 16-дахи үе хү... өөрынгөө үг гарба... ...гүйгөөр тооложо, ...гайхуулба. Һураг... нютагайнгаа түүхые, ...дай нэрэнүүдэй яажа ...тогтон торонгүй ... Илангаяа Могсохон ... Дунда-Худанай дун... һургуулиин үхибүүд һайн ... байгаа гэжэ элеэр ... байгаа һэн. Тэдэнэр ...нгаа түүхые һайн мэ... ...дна, ямар угай хэды ... нютагтамнай ажа... гэжэ тоо баримтануу... байгаад, һо... хөөрөө хэһэн бай...

...дунда һургуули... һурагшад мүн лэ ню... үг гарбалайнгаа түү... мэдэхэ байһанаа ха... Гадна Хориин 11 эсэгэ... суута эрдэмтэд, ... Түгэлдэр Тобоев, ... Бадмаев, Гомбожап Цыбиков, Базар Барадин, Цэбээн Жамцарано болон бусад тухай, тэдэнэй ажабайдал тухай хөөрэжэ үгэһэн юм.

Хэжэнгын районой һургуулинуудай һүүлээр «Хотогор баян Хориин аймагай» болон «Сэнхир номин Яруунын аймагай» һургуулинуудай һурагшад удаа дараалан гаража, бэлиг шадабариа, эрдэм мэдэсээ харуулаа һэн. Тэдэнэр тусхай планшедүүдые шэмэглэн гоёожо, тэдээн дээрээ өөһэд өөһэдынгөө уг изагуурай түүхэ бэшэжэ, харуулжа байгаад, урин зохидоор хөөрэхэ юм.

Энээнэй һүүлээр Хэжэнгын райгүйсэдкомой түрүүлэгшын орлогшо А. А. Аюржанаев, дайнай болон ажалай ветеран, пионернүүдэй байшангай методист Д. Г. Баяртуев, республикын Арадай эрдэм һуралсалай министерствын инспектор Б. Р. Тудупова энэ һайндэртэ зорюулжа, һайн һайхан үгэнүүдые үреэлнүүдые хэлээ һэн.

Энэ һайндэртэ дашарамдуулан, Хэжэнгын арадай театр драматург Б. Эрдынеевэй бэшэһэн «Хазаар хара һахал» гэһэн шогтой хүхюун зүжэг харуулба. Тус зүжэгые пионернүүдэй байшангай методист С. Ц. Цыренова найруулан табиһан байна.

Үглөөдэрынь Хэжэнгын һургуулинуудай буряад хэлэнэй багшанар нэмэл хэшээлнүүдые үнгэргэжэ өөһэдынгөө дүй дүршэлтэй танилсуулба. Удаань зүбшэн хэлсэлгэ эхилжэ, һанамжануудаараа андалдаһан байна. Мүн буряад хэлэ, литература шудалалгые саашань улам хүгжөөхэ талаар элдэб һонин дурадхалнуудые багшанар оруулһан байнад. Эдэ хэшээлнүүд илангаяа Эрхүүгэй областьһоо ерэһэн багшанарта ёргүй туһатай байгаа гэжэ тэмдэглэе. Буряад хэлэ, литература, фольклор хүгжөөхын тула дүй дүршэлдэ һурахаяа, аяар тэндэһээ оролдолго гарган хүсэжэ ерэһэниинь һайшаалтай байгаа һэн.

Удаань түбэй соёлой байшан соо дахинаа сугларжа, һайндэрөө саашань үргэлжэлүүлбэ.

Эндэ һургуулиин үхибүүд болон багшанар концерт наада харуулба. Хүнгэн солбон хүбүүд, басагад уян нугархайгаар ёохор хатарна, хонгёо һайхан хоолойтойшуулынь мүнөөнэй ба урданайшье дуунуудые зэдэлүүлхэ юм. Аман зохёолдо бэрхэшүүлынь сэсэн мэргэн оньһон хошоо үгэнүүдые, гүнзэгы удхатай үреэл юрөөлнүүдые хэлэлсэнэ. Заримашуулынь таабари таалсана, шүлэгүүдые уншалсана. Юрэдөө, эндэ сугларагшадта уйдахэ забда олдоогүй даа.

Концертын номернуудай дунда буряад хубсаһанай харалга болодог байба. Тэдэнэр ганса хубсаһа харуулаад дүүргэдэггүй, мүн хубсаһанайнгаа түхэл маяг тухай, ямар зиндаагай хүн ямар хубсаһа үмдэдэг байһыень, гадна ямар ушарта ямар зүүдхэлнүүдые зүүдэг байһан тухайнь һонирхолтойгоор хөөрэжэ, харагшадые «гэгээрүүлээ» һэн. Тэрэ мэтээшэлэн мүн төөлэйн ёһо гурим тухай, тусхайлбал, хаанаһаань отолходо ямар удхатайб гэжэ, нэгэ жаахан хүбүүнэй шүлэглэн һагад хөөрэхэдэнь, олон зон һайшааһан байна.

Буряад арадай үльгэрнүүдэй удхаар багахан сценкэнүүдые найруулан табижа, шадамар бэрхээр наадан харуулхадаа, нэрьемэ альга ташалганда хүртэхэ юм. Буряад арадай түүхэдэ үндэһэлэн, Хориин арба нэгэн эсэгэ тухай домог, уран зохидоор найруулан харуулхадань, илангаяа һайшаагдаа бэлэй.

«Минии үг гарбал» гэһэн һайндэрэй түгэсхэлдэ үүсхэл оролдолго гаргаһан эдэбхитэдтэ, шадамар бэрхэ гүйсэдхэгшэдтэ, һургуулинуудта республикын Арадай эрдэм һуралсалай министерствын, райгүйсэдкомой арадай гэгээрэлэй таһагай тусхай шангууд, үнэтэ бэлэгүүд, Хүндэлэлэй грамотанууд барюулагдаа һэн.

Һургуулинууд сооһоо Дунда-Худанай дунда һургуули, Хэжэнгын 2-дохи дунда һургуули, Үлзытын дунда һургуулинууд онсо шалгараа. 9 жэлэй һургуулинууд сооһоо Хөөрхын, Ородой-Адагай, Ушхайтын, Загаһатын һургуулинууд тэмдэглэгдэһэн, тусхай шангаар урмашуулагдаһан байна.

Багшанар сооһоо Эгэтын-Адагай дунда һургуулиин, Буряадай АССР-эй габьяата багша Ц.-Х. Ж. Жамьянова, Мужыхын дунда һургуулиин РСФСР-эй һургуулинуудай габьяата багша Р. Санжимитыпова, Хэжэнгын 1-дэхи дунда һургуулиин, Буряадай АССР-эй габьяата багша Р. Б. Шойнжурова гэгшэд энэ һайндэрнүүдые үнгэргэхэ талаар онсо оролдолго үүсхэл гарган хүдэлһэнэйнгөө түлөө, мүн лэ Хүндэлэлэй грамотануудаар шагнагдаа. Тиихэдэ багшанар С. Ц. Маланова, Ц. Б. Дармажапов, Р. Г. Тыкшеева, Г. Ц. Цынденова, Д. М. Батуева, Н. Б. Жигжитова болон бусад мүн лэ урмашуулагдаа. Хориин, Хэжэнгын фольклорно коллективүүд, һургуулиин үхибүүд Ж. Жамбалов, Б. Буянтуев, Г. Бадмаева болон бусадые, бултыень тоолохо болоо һаа, олон ааб даа, мүн лэ тэмдэглээ. Могсохонһоо ерэһэн эгээл залуу хабаадагша (3 наһатай) Б. Санжимитыпова баһал тусхай шанда хүртөө һэн.

Түрүүшынхиеэ Хэжэнгэдэ болоһон «Минии үг гарбал» гэһэн һайндэрнүүд хабаадаһан хүн бүхэндэ мартагдахагүй ёһотой даа. Хубилган шэнэдхэлгын үедэ боложо байһан хубилалтанууд манай ажабайдалые, ёһо заншалнуудые эрид һэргээжэ эхилээ гэжэ хүн бүхэн мэдэрнэ ёһотой. Буряад арадаймнай түрэл хэлэн, соёл болбосорол, ёһо заншалнууд, найр нааданууд шэнэ гуримаар баяжуулагдан хүгжэн һалбархань дамжаггүй.

Хүгжэлтын тогтонги жэлнүүдтэ дунда һургуули дүүргэгшэдэй олохониинь лэ түрэл хэлээ, ёһо заншалаа, уг гарбалаа һайнаар мэдэхэгүйгөөр хүмүүжүүлэгдэһэниинь харамтай. Эдэ алдуунуудые усадхаха талаар хэмжээ ябуулганууд бүри эршэтэйгээр, бүри дэлисэтэйгээр хэгдэхэ ёһотой гэжэ һанагдана.

Б. БОДИЕВ,
манай корр.

БАГШЫН ЗАМ

Мүнөө үедэ түрэлхи хэлээ, ёһо заншалаа һэргээхэ талаар округтомнай горитой ажал хүдэлмэри ябуулагдана. Ага нютагай буряад хэлэнэй багшанар энэ хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадалсана. Ага-Хангилай дунда һургуулиин багша Мэдэгма Борогшоновна Дугарова эгээл иимэ хүнүүдэй тоодо оролсоно. Һаяшаг түрэл һургуулидань энэ багшын зохёохы болон хүмүүжүүлхы ажалай тоосоон үнгэргэгдэбэ. Мэдэгма Борогшоновна 30 жэлэй хугасаа соо буряад хэлэ болон литературын багшаар ажаллаһан дүнгөө эндэ согсолоо гэхэдэ, алдуу болохогүй. Энэ сагай туршада тэрэ нютагайнгаа ургажа ябаһан эдир үетэниие аймаг зондоо, түрэл дайдадаа дуратайгаар хүмүүжүүлхые оролдоо юм. Мүн тэдэнэй түрэл хэлээ, ёһо заншалаа һайнаар мэдэжэ абаха хэрэгтэнь нүлөөлөө.

Дүршэлтэй багшын тоосоон уг гарбалда зорюулагдаһан арадай аман үгын һайндэрэй маягтайгаар эмхидхэгдээ. Энэ хэмжээ ябуулгын үедэ буряад дуунууд, шүлэгүүд, оньһон үгэнүүд, таабаринууд олоор зэдэлһэн байна. Гэхэтэй хамта буряад арадай ёһо заншалнууд дахяад хүн зоной анхаралда дурадхагдаба. Үхибүүд буряад дуу, шүлэг, ёһо заншалаа хэр зэргэ мэдэдэг байһанаа энэ һайндэрэй үедэл олондо харуулба.

Һургуулиин ород хэлэ, литературын багша Арима Бальжировна Цырендоржиева буряад арадай түүхэ намтар, ажабайдал тухай һонирхолтой элидхэл хэбэ. Тиихэдэ Ага-Хангил нютагай дэбисхэр дээрэ ажаһуудаһан хүн зоной уг гарбалда зорюулагдаһан хэмжээ ябуулга гэхэ гү, али угай бэшэг тухай хөөрөөн сугларагшадта һайшаагдаа. Нютагай аха захатанай нэгэн Цыбенжаб Цырендашиевай анхан эхилһэн энэ хэрэгые Мэдэгма Борогшоновна урагшатайгаар үргэлжэлүүлнэ.

Буряад хэлэ болон литературын багша Дугаровагай тоосоогоо урагшатай хэхэ хэрэгтэнь һургуулиин бусад багшанар горитойхон туһа хүргэһэн, дэмжэһэн байнад. Тус хэмжээ ябуулгын эхинһээ эсэс хүрэтэрынь дүршэлтэй багшын ажал ябуулга тухай хөөрэһэн харуулан ойлгуулхамжын нэмэлтэ пособинууд ханаар үлгөөтэй байба. Багшын ажалай ветеран Мэдэгма Борогшоновна Дугаровагай зохёохы ажалай тоосоондо нютагайнь багшанар болон һурагшадһаа гадна мүн хүршэ һургуулинуудай түлөөлэгшэд байлсажа, тэрэнэй ажал ябуулгатайнь дүтөөр танилсабад. Энэ үдэр багша Мэдэгма Борогшоновна Дугарова өөр тухайгаа һайн һайхан үгэнүүдые олон дахин дуулаа. Тэрэ 30 жэлэй туршада 4 үе зондо ном заажа, ажабайдалайнь ута замда гаргаа. Һурагшадайнь дундa элдэб мэргэжэл шудалһан зон олон. Зүгөөр тэдээн сооһоо буряад хэлэнэй багшын мэргэжэл шудалһан һурагшадынь Мэдэгма Борогшоновнадаа илангаяа дүтөөр һанагдадаг.

Ж. ЖАМСАРАНОВА,
Могойтын райОНО-гой хүдэлмэрилэгшэ.
Агын округ.

Хурамхаанай районой Дэрэвнэй дунда һургуулида 30 багшанар заажа, үхибүүдые хүмүүжүүлжэ байдаг. Валентина Богдановна Вачеланова эвенк хэлэнэй хэшээлнүүдые хэдэг. Тэрэ 1981 ондо Ленинградай Герценэй нэрэмжэтэ багшанарай институдай хойто зүгэй арадуудай факультет дүүргэжэ, түрэл нютагтаа бусажа ерэһэн намтартай. Валентина Богдановна һая Улаан-Үдэ хотодо болоһон хойто зүгэй арадуудай түлөөлэгшэдэй республиканска конференциин делегадаар һунгагдажа, тэрэнэй хүдэлмэридэ хабаадалсаһан байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: В. Б. Вачеланова.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ТАСС ХИЛЫН СААНАҺАА

ЕХЭ АРГА БОЛОМЖО НЭЭГДЭНЭ

ВАШИНГТОН. США-гай гүрэнэй секретарь Джеймс Бейкертэй СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр Э. А. Шеварднадзиин хэһэн хөөрэлдөөнүүдэй эхиндэ гүрэнэй департамент пресс-релиз толилһон байгаа. Мүнөө үедэ «американ-совет харилсаануудые удаан болзороор һайжаруулха түүхэтэ арга» нээгдэжэ байна гэжэ тэрээн соо хэлэгдэнэ.

«1985 онһоо хойшо, Совет правительствын политика болон бодото ажал ябуулгые Михаил Горбачевой эрид хубилгаһанһаа хойшо, Советскэ Союзтай харилсаамнай нилээд һайжаржа байна. Хубилган шэнэдхэлгын ба олондо мэдээсэлгын оршон байдалда Москва орон доторойнгоо эрхэ сүлөөнүүдые үргэдхөө, хилын саана бээ баринги политика бэелүүлнэ, аюул тохёолдуулһан сэрэгэй политикаяа болюулаа. Хэрбээ эдэ бүхы хубилалтануудай үргэлжэлүүлэгдээд байгаа гээшэ һаань, американ-совет харилсаануудай шэнжэ шанар гол түлэб хубилхадаа болохо байна», — гэжэ США-гай гадаадын политическэ албан зургаан тэмдэглэнэ.

ООН-ой КОМИТЕДЭЙ СЕССИ

НЬЮ-ЙОРК. Мэдээсэлэй талаар ООН-ой комитедэй сесси уласхоорондын эмхиин Нью-Йоркдохи штаб-байшан соо боложо байна. Тэрээндэ хабаадагшад эб найрамдал болон үгээ ойлголсолгые бэхижүүлхэ зорилготойгоор мэдээсэлэй ба коммуникациин талаар шэнэ, үнэн зүб, аша үрэ ехэтэй уласхоорондын гурим тогтоолгын асуудалнуудые тэрээндэ хабаадагшад хаража үзэнэ.

Апартеидтэ эсэргүү бүхэдэлхэйн ябуулга. Палестинэ тухай асуудал, хүнэй эрхэ, оршон тойронхи байгаалиие хамгаалга, буу зэбсэгүүдые хуряалга, экономическа ба социальна доройтолго гэхэ мэтэ хүгжэжэ байгаа оронуудта хабаатай зорилгонуудые шиидхэлгые харуулалгада гол анхаралаа хандуулха гээшэ мүнөө үе сагай шухала асуудал мүн гэжэ энэ комитедэй түрүүлэгшэ Оробола Фасехуна (Нигери) сессиие нээхэдээ тэмдэглээ.

Цзян Цзэминь — КНР-эй сэрэгэй түбэй соведэй түрүүлэгшэ

ПЕКИН. Арадай түлөөлэгшэдэй Бүхэхитадай суглаанай эндэ боложо байһан сесси дээрэ КПК-гай ЦК-гай Генеральна секретарь Цзян Цзэминь КНР-эй Сэрэгэй Түбэй Соведэй Түрүүлэгшээр һунгагдаба. Тэрэ энэ тушаалда Дэн Сяопиниие һэлгэһэн байна. Хитадай Хуули гаргадаг засагай дээдэ зургаанай депутадууд урда тээнь тэрэнэй тушаалһаа бууха тухай гуйлтые хангааһэн.

ОЛОНОЙ ХАБААДАЛГАТАЙ ХУРАЛДААН

ДЕЛИ. «М. С. Горбачев — СССР-эй түрүүшын Президент. Тэрэнэй гол зорилгонууд, асуудалнууд» гэһэн темээр олоной хабаадалгатай хуралдаан Индиин ниислэл хотодо болоо. Оронoй политическэ ба ниитын элитэ мэдээжэ ажал ябуулагшад, парламентын гэшүүд, эрдэмтэд, дипломадууд тэрээндэ хабаадаа.

М. С. Горбачевой хүтэлбэри доро Советскэ Союзда политическэ, экономическа ба социальна асуудалнуудай талаар үндэһэн шухала хубилалтанууд бэелүүлэгдэжэ байна. Эдэ бүгэдэ бүхы дэлхэй дээрэхи байдалда нүлөө үзүүлнэ гэжэ Индиин президент байһан Заил Сингх үгэ хэлэхэдээ тэмдэглээ. Иимэ гүнзэгы ехэ хубилалтануудые хэхын тула ехэ зориг хэрэгтэй.

ХАРИЛСААГАА ҮРГЭДХЭХЭ

ЛОНДОН. СССР-эй Станок бүтээлгын ба инструментальна промышленностиин министерствын ба Британиин «Эллиот груп» гэдэг корпорациин хоорондохи харилсаан тухай протоколдо СССР-эй министр Н. А. Паничев, корпорациин директор Дж. Мартин гараа табиһан байгаа. Энэ протокол совет машина бүтээлгын продукциие һэльбэн шэнэлхэ, тэрэниие дэлхэйн дэлгүүр дээрэ гаргаха талаар үргэн ехэ хараа түсэбүүдые нээхэ. Тус документ хойшодоо Советскэ Союзда, Великобританида, мүн гурбадахи оронуудай дэлгүүрнүүд дээрэ худалдагдаха станогуудые СССР-тэй хамтаараа үйлэдбэрилхэ харилсаае үргэдхэхэ байна.

ЮНИСЕФ-эй ЭЛИДХЭЛ ТОЛИЛОГДОБО

НЬЮ-ЙОРК. Сэрэгэй гаргашануудые хороолгоһоо сүлөөрһэн айхабтар ехэ нөөсэнүүдэй зарим хубиие үхибүүдэй эрилтэ хэрэглэмжэнүүдтэ гаргашалха гээшэ ойрын жэлнүүдтэ бэелүүлэгдэхэ гол шухала зорилгонуудай нэгэниинь болоно гэжэ 1990—1993 онуудта бэелүүлэгдэхэ ажал ябуулга тухай ООН-ой хүүгэдэй жасын «ЮНИСЕФ» ООН-ой штаб-байшан соо тараагдаһан элидхэл дотор хэлэгдэнэ.

Үхибүүдэй үхэлые хороохо, үхибүүдэй үлэсхэлэн хооһон байдалтай тэмсэлые эдэбхижүүлхэ, бүгэдэ ниитын эхин шатын һургуулитай болохо гээшэ 90-дэхи онуудта ЮНИСЕФ-эй бэелүүлхэ стратегическэ зорилгонууд мүн. Үхибүүдэй дунда дэлгэрдэг үбшэн тахалтай тэмсэлдэ онсо анхарал хандуулагдаха юм. Наядахи онуудта уласхоорондын эмхи хүүгэдэй олонхи үбшэнгүүдые усадхан зайсуулхын тула эгээлэй юрын, үнэгүй онол аргануудые хэрэглэлгын баян дүй дүршэлтэй болоһон байгаа. Эдэ түрүү онол аргануудай бүхы дэлхэй дээрэхи бага балшар үхибүүдтэ хүргэгдэхын тула оролдолго гаргаха гээшэ гол зорилгомнай болоно гэжэ энэ жасын хүтэлбэрилэгшэд тоолоно. 1990 оной һүүл багта дэлхэйн бага балшар үхибүүдэй 80 шахуу процентдэнь тарилга хэгдэхээр түсэблэгдэнэ. Энэнь жэл бүхэндэ 3 миллион шахуу үхибүүдэй ами наһые улаан эшэргэнэ, хүхэ ханяадан, таталдадаг үбшэнгүүдһээ аршалан абарха байна.

У-Ж. ДОНДУКОВ

БЕРЛИН ХҮРЭТЭР ХАЗААР МОРЁОР

«ШАРАХАН ХҮБҮҮЕМ ХАРЫШ ДАА...»

(Үргэлжэлэл. Эхининь апрелиин 5, 6, 10-най номернуудта).

Танк һүнөөхэ томилоготой 45 миллиметрэй ухэр буугай командир, полкын комсорг ябахадаа, нилээд олон лэ юумэ харагдаа, үзэгдөө ааб даа.

Добтолгын урда тэд сэрэгшэд бүхэн шахуу гэртэхиндээ бэшэг бэшэдэг бэлэй. Би түрүүшээр гайхадаг, юрэдөө, эдэ нэрни үхэлһөө айжа, хуби заяанайнгаа хэрэжэ түрүү ухай зобоно гэхэш гү даа гэжэ һанадаг һэм. Тиигэзшье би удангүй өөрөө гэртээ баһал бэшэг бэшэдэг замшаатай болошоо һэм.

Намайе хүн болгожо, арбадахи класс дүүргэжэ, сэрэгтэ мордоторни тэнжээһэн минии эгэшэ Лэгбэрэ Шойбоновна Дондукова бэшэг бэшэдэг һэм. Үглөө үглөөгүүр добтолгодо орохомни, тэрэнэй һүүлээр амиды мэндэ үлөө һаа, бэшэг заатагүй бэшэхэб, дуулгадаг бэлэй. Минии дүтын түрэл гаралайхид, Зандараа Шойбонович Эзшиин намгаи Дулгаржабай һанаагаа зобохогүйн тула улаан шуһанай һайса адахараан тулалдаанай дүүрэмсээр, лэ, бэшэг бэшээжэ абуулдаг һэмби. Монголдо, Улаан Армиин эзэргэдэ алба хэжэ байһан Зандараа ахадаа баһал бэшэхэб.

Фронтдо ябаһан офицер, солдат бүхэн гэртэхиниһээ бэшэг абаха бүхэндөө айхабтараар баярладаг һэн. Би өөрөөшье фронтовой почтальоной ерэхые үдэр бүхэндэ тэсэжэ ядан хүлеэдэг бэлэйб.

Эгэшэ, түрэл гарал, абгайханайнгаа һайнууд байһанда баясахаш, тэдэнэйнгээ ажана түбшэн байһанда һанаагаа амархаш.

Фронтын ара талада, манай Буряад орондохи байдал һүүлдэл тиимэшье һайн бэшэ гэжэ би гүлмэр залуушье һаа, яһалан ойлгодог бэлэйб. «Бухы юумэе, бухы хүсэ шадалаа — фронтдо» гэһэн парти, правительствын уряае һайн мэдэхэр һэм. Тэзд минии эгэшэ, түрэл гаралайхидни хүндэ хүшэр байдал тухайгаа нэгэшье үгэ бэшэдэггүй бэлэй. Бидэнэр, дайнай улаан дүлэн соогуур гаража, орожо ябаһан сэрэгшэд, гэртэхинэйнгээ, түрэл гаралайнгаа һанаае заһаха, этигэл найдалые түрүүлжэ урмашуулхын тула иимэ үгэнүүдээр бэшэгүүдээ дүүргэдэг һэмди: «Хархис муухай дайсаниие заатагүй даража, дархан солоёо мандуулаад, Илагтын һүүлээр бусажа ерэхэбди».

Тийхэдэ манай түрэлэйхид бидэнэй бэшэгүүдые баһал үдэр, һүнигүй хүлеэдэг байгаа. Минии эгэшэ Лэгбэрэ Дондукова дайнай һүүлээр иигэжэ хөөрэгшэ һэн: «Үглөө үглөөгүүр 4 сагта добтолгодо орохомнай. Амиды мэндэ үлөө һаа, бэшэг бэшэхэб. Алуулаа һаамни, дайшалхы нүхэрни бэшэг эльгээнэ ааб даа» гэһэн мүрнүүдыеш уншамсаараа, зэлжээтэ бэшэгыеш хүлеэжэ, почтальониие ходол отодог байһамди». Эгэшэмни бэшэг бэшэхэдээ, эгээл һүүлдэнь иимэ үгэнүүдые заатагүй оруулдаг бэлэй: «Бурхан багшамни, гайхамшагта Гурбан Эрдэнимни, шарахан хүбүүем харыш даа, үхэлэй аюулһаа абарыш даа!»

Би дүрбэ дахин шархатааб. Эдэ шархануудай һүүлээр армиин, фронтовой элдэб госпитальнуудта аргалуулдаг байгааб.

Хүнгөөр шархатагшадай армейскэ госпитальнуудта (АГЛР — армейский госпиталь легкораненных) хэбтэхэдээ, элдэб лэ һонин юумэ харахаш, янза бүриин абари зантай, хуби заяатай хүнүүдээр ушархаш, танилсахаш, ханилхаш.

Шархатаһан сэрэгшэдтэ госпиталиин эмшэд, медсестранууд, хүдэлмэрилэгшэд тон һайнаар, ехэл анхаралтайгаар хандадаг һэн. Тэндэ врачнууд олон туршалгануудые хэдэг бэлэй. Жэшээлхэдэ, сула мяхандахи задархай шархануудые аргалхадаа, элдэб эм дом, онолнуудые хэрэглэдэг һэн.

Минии түрүүшын хоёр шарха хүнгэншэгүүд байгаа. Москвагай областиин Карачев хотые сүлөөлхэ үедэ, 1942 ондо, зүүн ташааем дайсан сүмэ буудаһан юм. Тиихэдэ 1943 ондо Брянска областиин Десна мүрэнэй эрьедэ фашистын һомон хүлэйм баруун ташаанай сула мяхые сүмэ гараһан байна. 1944 ондо Польшын Седлец хотые сүлөөлхын түлөө болоһон байлдаанда фашистнуудай минын томохон хэлтэрхэй баһал баруун хүлэймни шүрбэһэ һудаһые таһа сохибошье, яһыем дайраагүй һэн. 1945 оной февралиин 3-да Германиин Валлахзее һууринай шадар хүндөөр шархатаһан тухай дээрэ дэлгэрэнгыгээр бэшээб. Тиихэдэ дүрбэдэхиеэ шархатааб. Дайсанай һомон баруун далыем, уушхыем сүмэ сохин гараа.

Задархай шархые түргэн бүтүүрүүлхэ, аргалха талаар элдэб онол арганууд хэрэглэгдэдэг байгаа гэжэ урда тээнь дурдаа һэм. Энэмнай юуб гэхэдэ, консервэ болгогдоһон, хүнэй эльгые нимгэхэнээр отолоод, минии шарха дээрэ табидаг байгаа. Тиихэдэнь задархай шарха яһалал түргэнөөр эдэгэдэг.

Би залуу хүнэй бэе махабад тээшэ баһал хүсэтэй ааб даа. Хүндөөршье шархатаһан хүбүүд нилээд түргэнөөр эдэгэжэ, фронт ошохо дурагүйшье һаа, яаха аргагүй дайнай газар тээшэ мордодог бэлэй.

Эмшэлэлгэһээ сүлөө сагтаа бидэ, шархатагшад, шатар, хээртэ наадахабди. Мүнгөөршье наададаг хүнүүд дайралдадаг һэн. Дүтын һуурин, тосхонуудай басагадаар үдэшэндөө хатархаш. Тэзд маанадта кино юундэшьеб харуулдаггүй һэн.

Энэмнай Польшын Люблин хотын шадар бэлэй. Манай госпиталь нарһан тужа соо майхануудта түбхинэнхэй бэлэй. Тэндэ украин яһанай хүн зон олон байгаа. Тиимэһээ украин басагад үдэшэндөө манда ерэжэ, багахан нуурай эрьедэ сугларлардаг һэн. Одоол ута аад, зүрхэ сэдьхэл хүдэлгэмэ уянгатай украин дуунуудые тэндэ шагнадаг һэмди. Би тэдэ дуунуудай хэдыень сээжэлдээд, заримыень мүнөөшье дууладагби.

Люблин хотые фашистнуудһаа сүлөөлһэнэй һүүлээр маниие тиишэнь абаашажа, зоологическа музей соо түбхинүүлээ һэн.

Тэндэмнай яһалал һонин бэлэй. Спирт соо хэгдэһэн могой, баха болон элдэб жаахан амитад тагууд дээрэ табяатай байха. Зарим солдадууд операциин һүүлээр һэргэжэ, хүл дээрээ гарамсаараа, тэрэ модоной спирт ууджа туршадаг һэн. Тэзд тэрэ спиртые ууджа болохогүй байгаа. Тиимэһээ хэдэн сэрэгшэ хотоёо галдуулһан, һохоршье болоһон юм. Солдадууд хэды дахин намда тэрэ спирт уухые дурадхаа һэн. Би юрэдөөл тиимэ гашуун «духаряаһаа» таһа арсадаг байгааб.

1944 оной июль һара соо Польшын Седлец хотые фашистнуудһаа сүлөөлхэ үедэ болоһон шэрүүн нэгэ добтолгодо миниие баруун хүлые дайсан сүмэ буудаа гэжэ би дээрэ дурдаа һэм. Тиигэжэ би Люблин хотын госпитальдо тудаһан хүм. Тэрэ шархатаһан тухайгаа би хэдэн үгэ эндэ бэшэнэб.

Польшын Седлец хотын зүүнхойноһоо бидэнэр добтолжо эхилбэбди. Хотын зүүн хажууда бэхижүүлгэнүүд яһалал олон байба. Дот, дзодууд, «Фердинанд» түхэлэй самоходконууд халуун галаар бидэниие угтаһан юм.

120 миллиметр аматай ухэр буу тодхуулһан тэрэ «Фердинанд» самоходконууд газарта булаатай һэн хойноо тудагдахагүй байба. Минии пушкынхид немецүүдэй «Пантера» түхэлэй гурбан танк һүнөөжэ үрдибэ. Тиигэжэ байтарнай, «Фердинандын» һомон хажуудамнай тэһэржэ, ухэр буумнай хаха зада буушабал даа. Гурбан «Пантера» һалгааһан наводчигнай алуулшаба.

Ухэр буугүй болошоһон, амиды үлэһэн бидэнэрэй яаха хээхэеэ ойлгожо ядан байтар, манай артиллери дошхон дорюунаар дайсадые буудажа эхилбэ. Бидэшье добтолгодо орожо, фашистнуудай түрүүшын траншейнүүдтэ хүрэжэ ерэбэбди.

Метр үргэнтэй траншей харайжа гараад, саашаа гүйжэ ябатарни, ямар нэгэн хүндэ юумэн баруун хүлыем сохижорхибо. Би хэды еды алхалаад унашабаб. Хажуудам ябаһан сэрэгшэд урагшаа гүйлдэн холодобо. Энэ үедэ би юундэшьеб гэдэргээ эрьен шэртэбэб. Харан гэһээм, траншей сооһоо тэрьелжэ үрдеэгүй нэгэ немец манай сэрэгшэдэй хойноһоо ара нюрга руунь, «шмайсер» автомадаар наяруулжа байбал даа.

Хүлэйнгөө хэдышье үбдэжэ байгаашье һаань, би шүдэеэ зуугаад, тэрэ фашистые автомадаараа буудажархибаб. Дайсан тудагдаһан хэбэртэй, арбагад гээд, траншей руу унажал, харагдахаяа болишоо һэн.

Баруун хүлөө бараад үзэһэмни, гарни улаан шуһанда будагдашаба. Хүлөө арай шамайхан биинтээр боогоо болоод, ямар нэгэн подразделениин санинструктортай уулзаха һанаатай гэдэргээ мүлхибэб.

Шуһаяа ехээр гээһэн, мэдээгээ табижа эхилһэн намайе үдэшэлэн лэ олоһон юм. Тиигэжэ би гвардиин 5-дахи армиин госпитальдо ороһонби.

(Үргэлжэлэлынь хожом гараха).

Спорт — Спорт — Спорт

ЗОРИГТОЙ ЯБЫШ, ЗОРИГТО!

Совет гүрэнэй ба партийна элитэ ехэ ажал ябуулагша С. М. Кировэй дурасхаалда зорюулагдажа, эдиршүүлэй дундэ классическа барилдаагаар уласхоорондын мүрысөөн Москвада, ЦСКА-гай футболой спортын комплекс соо болобо. Арба гаран союзна республикын, Москва хотын, Болгариин, Венгриин ба Польшын суглуулагдамал командануудай 300-гаад эдир хүбүүд хабаадаһан байгаа.

Улаан-Үдын хүдэлмэришэн залуушуулай 1-дэхи һургуулиин 11-дэхи классай һурагша, спортын мастерта кандидат Зоригто Балданов РСФСР-эй суглуулагдамал командын бүридэлдэ оруулагдажа, барилдаанай хибэс дээрэ хабаяа туршаба. Тиихэдээ Зоригто долоон хүбүүдые, тэрэ тоодо Москвагай чемпион Джей Нарашвилиие, поляк Станислав Казимеровскиие, венгр Янош Кайдиие нюргалдуулан унагаагаад, түгэсхэлэй наадандa ороной ниислэл хотын мүрысөөндэ мүнгэн медаляар шагнагдаһан Максим Осотовтой уулзахадаа, судьянарай «туһаламжаар» 6:7 тоотойгоор шүүгдэжэ, 60 килограммай шэгнүүртэ хоёрдохи һуури эзэлээ. Энэнь нютаймнай хүбүүнэй ээлжээтэ ехэ амжалта гээшэ.

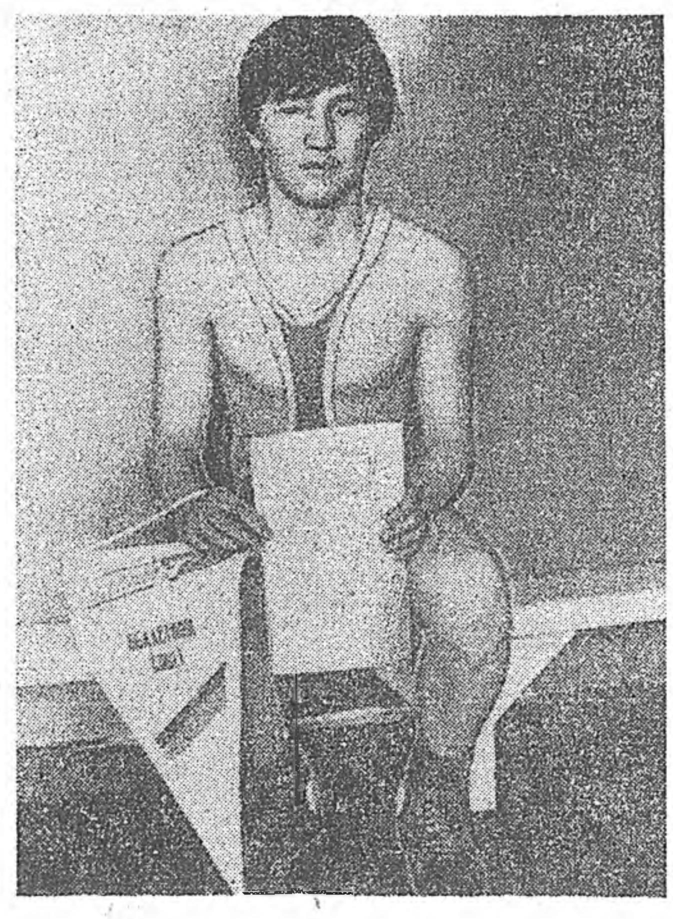
4-дэхи һургуулиин 4-дэхи класста һуража ябаха үедөө Зоригто Балданов профсоюзуудай спортын бүлгэмэй ахалагша тренер Сергей Георгиевич Добрынинда ерэжэ, классическа барилдаанай нюусатай танилсаа һэн. Тэрэ гэһэнһээ хойшо Зоригто ехэ амжалта түйлаа. Нёдондо эдиршүүлэй дунда классическа барилдаагаар Сибирь болон Алас-Дурна зүгэй зоныһ наадандa, Челябинск хотодо үнгэргэгдэһэн бүхэсоюзна мүрысөөндэ илаһан, Саранск хотодо үнгэргэгдэһэн РСФСР-эй чемпионадта гурбадахи һуури эзэлһэн байгаа.

— Зоригто түбшэн даруу зантай, хүсэл эрмэлзэл ехэтэй хүбүүн юм. Оролдосотой нэтэрүүгээр һорилго бэлэдхэл хэһэнэй ашаар лэ тэрэ амжалта түйлана. Дунда һургууляа дүүргээд, институтда орожо, тренерэй мэргэжэл шудалха хүсэлэнтэй юм. Урдаа табиһан зорилгодоо хүрэхэ байха гэжэ этигэнэб, — гээд, Сергей Георгиевич һурагша тухайгаа дулаахан үгэнүүдые хэлээ һэн.

Үнэхөөрөөшье, Зоригто Балданов ехэ зорилгонуудые урдаа табинхай. Эрмэлзэл түгэс эдир хүбүүхэн эдэ бүхы хараа түсэбөө бэелүүлжэ, ехэ спортдо ута зам гаталха аргатай гэжэ һанагдана. РСФСР-эй суглуулагдамал командын гэшүүн З. Балданов энэ жэлэй Россин Федерациин түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ бүри дээгүүр һуурида гаража, оронойнгоо суглуулагдамал командада кандидадаар абтаха харатай юм.

Гадна тэрэ РСФСР-эй суглуулагдамал командын бүридэлдэ оруулагдажа, Болгарида, Финляндида үнгэргэгдэхэ уласхоорондын мүрысөөнүүдтэ хабаадаха байна. Тиин эдир хүбүүн Буряад оронoй бэлигтэй бэрхэ классическа барилдаашад — СССР-эй спортын габьяата мастернууд: дэлхэйн хоёр дахин чемпион Геннадий Сапуновой, СССР-эй зургаа дахин чемпион, Европын түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ бронзо медаляар шагнагдаһан Клим Олзоевой амжалта илалтануудые халажа абаха аргатай гэжэ һанагдана. Тиигэхын тула Зоригто Балданов улам эршэмтэйгээр һорилго хэхэ ёһотой. Түгэсхэлдөө иигэжэ хэлэхэ дуран хүрэнэ: зоригтой ябыш, Зоригто!

Б-М. ЖИГЖИТОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Зоригто Балданов.

Б. ЕВГЕНЬЕВЭЙ фото.

ШЭЛЭН АБАЛГЫН ШЭНЖЭТЭЙ

Хоёр тренер болон тэдэнэй һурагшад энэ мүрысөөндэ үнихэнэй эршэмтэйгээр бэлдэһэн байгаа. Эдэмнай хэд бэ гэбэл, «Динамо» бүлгэмэй барилдаашад — спортын мастер Дугар Жамсуев, спортын мастерта кандидадууд Леонид Ширапжалсанов, Виктор Писарев болон тэдэнэй тренернүүд Владислав Бумбошкин, Владимир Алексеевич Вострецов гэгшэд болоно.

Эдиршүүдэй дунда дүрэ буляалдалгын барилдаагаар СССР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө апрелиин эхээр Ленинград хотодо болохо мүрысөөндэ хабаадаха зорилготойгоор мүнөө тэдэнэр Калуга хотодо һорилго бэлэдхэл гаража байна.

Мүнөө гол юумэн тухай хэлэе. Эдиршүүлэй дунда дүрэ буляалдалгын барилдаагаар РСФСР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө Грозный хотодо болоһон мүрысөөндэ Буряадай АССР-эй 10 барилдаашад хабаадажа, дүрбэниинь яһала ехэ амжалта түйлаба.

Д. Жамсуев илажа гараха аргатай аад, урагшагүйдэһэн байгаа. Түгэсхэлэй мүрысөөндэ гараһан аад, шэгнүүрынь үлүү боложо, мүрысөөнһөө гаргагдашаһан байха юм. Эндэ һурагша болон тэрэнэй тренер В. Бумбошкиниие зэмэлжэ болоно. Тиигэбэшье Дугар РСФСР-эй суглуулагдамал командын бүридэлдэ оруулагдаа. Энэ шэгнүүртэ 9-дэхи һургуулиин һурагшад Леонид Ширапжалсанов бронзо медаляар шагнагдаа, 48-дахи һургуулиин һурагша Виктор Писарев дүрбэдэхи һуурида гараба.

Евгений Каменских яһала һайнаар барилдаа. Гэбэшье дүрбэдэхи дүхэригтэ гэмэлтэжэ, саашанхи тэмсэлһээ зайсуулагдаһан байха юм.

В .СЫДЕЕВ.

УҺАН ДЭЭРЭ

Эдиршүүлэй дунда тамаралгаар республикын түрүү һуури эзэлхын түлөө нээмэл мүрысөөн эдэ үдэрнүүдтэ Улаан-Үдын авиационно заводой «Юбилейный» гэжэ тамаралгын бассейндэ үнгэргэгдэбэ.

МНР-һээ Эрдэнэт, Краснокаменск, Шэтэ, Эрхүү болон Улаан-Үдэ хотонуудай 66 эдир тамарагшад мүрысөөндэ хабаадажа, уһан дээрэ һонирхолтой, шанга тэмсэл болоһон байгаа.

Улаан-Үдын тамарагшад командаараа нэгэдэхи ба гурбадахи һууринуудые эзэлээ. Эрдэнэт хотоһоо бууһан айлшаднай хоёрдохи шанда хүртэбэ.

Хубиин тоосоогоор манай республикын ниислэл хотын эдир спортсменүүдэй түйлаһан үрэ дүнгүүд онсо анхарал татана. 100 метрэй зайда брассаар тамаралгада Наташа Гашкова 1 минута 22,7 секунда саг харуулжа, чемпион болобо. Энэ зайда юрын аргаар тамархадаа, Оля Пантелеевагай урда орохо хүн олдобогүй. Тэрэ 1 минута 10,7 секунда саг харуулаа. 400 метрэй зайе юрын аргаар тамаралгада Наташа Власова 6 минута 11,2 секунда саг харуулба. Эрхүүгэйхид Николай Исполинов 100 метрые брассаар тамархадаа, 1 минута 14,3 секунда соо гаталһан байха юм. Сергей Тетерин энэл зайе юрын аргаар тамаралгада эрхим саг харуулба — 58,2 секунда.

Б. МИРОМАНОВ.

НЭРЭ ЗЭРГЭЕЭ ДЭЭШЭЛҮҮЛБЭ

— Манай республикын оборонно бүлгэмэй спортсменүүд биатлоноор, сагаалса мэргэлхэ радиоспортоор, машина, мотоциклаар урилдаха мүрысөөнүүдтэ олоороо хабаадалсана. Тиихэдээ эдэнэр республикын, зонын, Россин Федерациин чемпионуудай нэрэ зэргэдэ хүртэжэ ерэнэ. Манай республикын ДОСААФ-ай обком мүрысөөнүүдтэ шалгарһан спортсменүүдтээ спортын нэгэдэхи разряд, спортын мастерта кандидадай нэрэ зэргэ олгохо эрхэтэй юм, — гэжэ ДОСААФ-ай обкомой спортын талаар инструктор Т. А. Соколова хөөрэнэ.

ДОСААФ-ай Буряадай обкомой президиумэй шиидхэбэриин ёһоор, хэдэн спортсменүүдтэ мастерта кандидадай нэрэ зэргэ олгогдоһон байна. Эдэнэрнай хэд бэ гэхэдэ, ДОСААФ-ай сагаалса мэргэлхэ спортын нэгэдэмэл клубай гэшүүн Александр Полянский олон мүрысөөнүүдтэ хабаадажа ябахадаа, мэргэн буудагша болохын түлөө ехэ оролдолго гаргадаг, түрүү һууринуудые эзэлдэг болоо һэн. Тэрэ мэнэ һаяхана зонын чемпион болоһон, Яхадта үнгэргэгдэһэн бүхэсоюзна мүрысөөндэ гурбадахи һуури эзэлжэ, СССР-эй спортын мастерта кандидадай норматив дүүргэһэн юм. Мүн нүгөөдэ — Багдаринай радиосекциин спортсмен Евгений Минеев радиоспортоор һонирхоһоор үнинэй гээшэ. Һүүлэй үедэ тэрэ радиотелеграфаар мүрысхэдөө, баһал түрүү һууринуудай нэгые эзэлжэ, мастерта кандидадай норматив дүүргэһэн байгаа.

Тэрэшэлэн республикын оборонно бүлгэмэй нэгэдэмэл техническэ һургуулиин радиостанциин начальник С. А. Привалов, Багдарин тосхоной Пионернүүдэй байшангай радиокружогые хүтэлбэрилэгшэ В. В. Веселов гэгшэдтэ «СССР-эй Хүндэтэ радист» гэһэн нэрэ зэргэ олгохо тухай зуушалга СССР-эй ДОСААФ-ай ЦК-да эльгээхэ тэһэн дурадхал республикын обкомой президиумэй гэшүүд һайшааба.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

ПРАВДА БУРЯТИИ
Мүнөөдэрэй номерто

КПСС-эй XXVIII съездын делегадуудые һунгаха талаар окружной комиссинуудые байгуулха тухай мэдээсэл газетын мүнөөдэрэй номерто уншагшадай һонорто барлагдаба.

СССР-эй Верховно Соведэй гурбадахи сессиин ээлжээтэ заседани дээрэһээ ТАСС-ай корреспондентнүүдэй бэшэһэн тоосоон «Залуушуул — манай ерээдүй» гэһэн гаршаг доро толилогдобо.

Журналист Анатолий Базархандаевай «Арендатор бодото эзэн болоно гү?» гэһэн статья уншагшадай анхаралда.

Сэнхир экран

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 7.30—«120 минута». 9.35—«Смерть под парусом»— уран һайханай фильм. 2-дохи сери. 10.40— Мультфильм. 11.05 — Футболоор СССР-эй чемпионат. «Спартак» —«Динамо» (Москва). 11.55— Аяншалагшадай клуб. 12.55— Арадай уран бэлигэй телепрограммануудай «Һолонго» гэһэн уласхоорондын VIII фестиваль (Афганистан). 13.30— Время. 14.00— А. Зурабов. «Лика»— зүжэг. 16.45— Л. В. Бетховен. 9-дэхи симфони. 17.55— Баримтата фильмүүд. 18.25— Уран шүлэгэй долгин дээрэ. 18.30— Хүүгэдтэ зорюулагдаһан дамжуулга. 19.30— Время. 20.00— Ленинэй зохёолнуудые уншанабди. Политическэ асуудалаар захяа. 20.30— Залуушуул дуулана, хатарна. 20.45—«Плач волчицы» — уран һайханай фильм. 1-дэхи сери. 22.00— Время. 22.30— Соносхолнууд, мэдээсэлнүүд. 22.35— Шухала асуудалаар хөөрэлдөөн. 22.45— «Плач волчицы»— уран һайханай фильм. 2-дохи сери. 23.55 — Баримтата фильм. 00.45 — Шэнэ һониной албан.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00— Үглөөнэй гимнастика. 9.15— Эрдэм дэлгэрүүлгын фильм. 9.35, 10.35— Байгаали шэнжэлгэ. 3-дахи класс. 10.05, 11.05— Немец хэлэн. 11.35, 12.35— Юрэнхы биологи. 10-дахи класс. 12.05 — «Хлеб. Дом. Хозяин»— баримтата фильм. 13.05— Баримтата фильм. 13.35— Чехиин филармониин симфоническа оркестрэй концерт. 14.05—«Первые радости». 2-дохи хубинь. «Необыкновенное лето»— уран һайханай фильм. 5-дахи сери. 15.10— Бадминтоноор Европын чемпионат. УЛААН-ҮДЭ. 17.35 — Киноочерк. 17.55— Микрофон хүдэлгэгдэбэ. 18.35— Байгал. 19.00—«Эрхэтэн ба хуули». 19.40—«Халаан»—журнал (буряадаар). 20.10— Республикын шухала барилганууд дээрэ. ТЭЦ-2. МОСКВА. 21.00—«Амгалан нойрсогты, багашуул!» 21.15 — Парнас тээшэ шата. 21.25— Соносхолнууд, мэдээсэлнүүд. 21.30—СССР-эй Верховно Соведэй сесси дээрэ.

ТАНАЙ НАНГИН УЯЛГА

Байгша оной нэгэдэхи кварталай дүүрэжэ, ажалша коллектив бүхэн хэһэн хүдэлмэридөө ямар амжалта түйлаһанаа согсолно. Харин бидэнэр хаана, хэзээ түймэрэй аюулай болоһые таанадтаа мэдээсэхэдээ, баярлаха аргагүйбди. Энэ хугасаа соо, республика дотор 202 түймэр соробхилжо, 22 хүн, тэрэ тоодо 5 үхибүүн наһа бараа. Арадай ажахыда 1 миллион шахуу түхэриг мүнгэнэй гарза хэгдэһэн байха юм. Энэмнай хэзээ хэзээнэйхиһээ ехэ болоно.

Мартын 31-дэ улаан-үдынхид, Лазо посёлогто соробхилһон хара утаа мана хараа ёһотой. Энэмнай хадаа Арадай хэрэглэмжэ хангадаг министерствын 1-дэхи барилга-заһабарилгын управлениин пилорама дүрэһэн байба.

Мартын 30-да Ивалгын районой «Восьмое марта» колхозой гахайн фермэ галай аюулда орожо, 6 ехэ гахай, 27 поршоонхо утаанда хахажа үхэшөө һэн. Ажахыда 12 мянган 536 түхэриг мүнгэнэй гай гарза ушаруулагдаба. Энэ түймэр котельнээ буруу ашаглаһанһаа болоо.

Энэл даа хайхарамжагүй ажалаймнай үрэ дүн.

Һаяхана Улаан-Үдын больницада галай аюулда ороһон Шурыгин оруулагдаа һэн. Гэбэшье врачнууд ами наһыень абаржа шадаагүй.

Энэ юунһээ болобоб гэхэдэ, тэрэ унтаридаа тамхи татаад, галаа унтараангүй, бүхэ нойртоо диилдээ ха юм. Иимэл шалтагаанһаа боложо, Баргажанай районой Онёо һууринай эрхэтэн Оцемик наһа бараа юм.

Эдэ тоо баримтанууд хүн зоной дунда үйдхар гашуудал татана. Эдэ түймэрнүүд манай хайхарамжагүй ябадалһаа ганса болоно бэшэ. Мүн баһа социальна ажабайдалаймнай муу-һаа, олонхи хүнүүдэй гансал хара амяа хараад ябаһанһаа болоно. Социальна талаһаа һулаар хамгаалагдаһан зон иланғаяа олоор наһа барана. Эдэмнай хэд бэ гэхэдэ, инвалидууд, пенсионернүүд, ганса бэе хүнүүд болоно. Илангаяа эдэл зоной гэртэ заһабарилагдаагүй пеэшэнүүд, электро-утаһанууд олоор дайралдадаг. Мүнгэ тэдхэмжэ багаар абадаг зондо заһабарилга хэхэдэнь хүшэр ха юм. Эдэ зондо энэрхы сэдьхэлтэйгээр хандажа, туһаламжа үзүүлхэеэ бү мартаял.

Колхоз совхозуудай, эмхи зургаануудай болон предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд тандa иигэжэ хандаха дуран хүрэнэ: үхибүүдые, үншэн үлбэр зониие, үндэр наһатайшуулда туһаламжа болгон мүнгэ зөөри, тэдхэмжэ үгэхэеэ бү хайрлыт! Эдэ зондо танай анхарал оролдолго, энэрхы сэдьхэл хэрэгтэй. Энэмнай ямаршье тушаал эзэлжэ һууһан хүнэй нангин уялга гэжэ үшөө дахин һануулаял.

Зураг дээрэ: түймэрэй хойшолонгууд.

Г. ГУЛГЕНОВА,
республикын МВД-гэй хүдэлмэрилэгшэ.

Кино, театрнуудта

Театр оперы и балета
«Жизель»— в 19.
Бурятский театр драмы имени Х. Намсараева
«Хүхы шубуунай гуниглал» (Плач кукушки)— в 19.30.
«Дружба»
«Смех и горе у Бела моря»— в 9.40, «Чаша терпения»— в 11, 12.50, 14.30, 16.20, 18.10, 20, 21.40.
«Прогресс»
Красный зал —«Ложная клятва» (2 с.)— в 10, 12.40, 15.20, «Витебское дело», фильм 1— «Преступление»— в 18.10, «Мудрая царица Мандухай» (2 с.) — в 20.10.
Зеленый зал —«Смиренное кладбище»— в 9.30 11.20, 13-20, 15.20, 17.20, 19.20, 21.20.
«Родина»
«Криминальный квартет», «Рок и фортуна»— в 10, 14, 18, 21.30.
«Октябрь»
«Эгрета из слоновой кости»— — в 9.40, «Криминальный квартет», «Рок и фортуна»— в 11-10, 14.10, 17.10, 20.10.
«Эрдэм»
«Кавказская пленница, или Новые приключения Шурика»— в 9.40, 11.10, 12.40, 14.20, «Как три мушкетера» (2 с.)— в 16, 18.30, 20.50.

САГАЙ УЛАРИЛ

Республика дотор шииг нойтон орохогүй. Зүүн тээһээ секундын 5—10 метр хүсэтэйгөөр һалхилха. Байгал шадарай хойто зүгэй районуудта 2 градус хүйтэнһөө 3 градус хүрэтэрөө дулаарха. Бусад нютагуудта 7—12 градус дулаан болохоор хүлеэгдэнэ.

Редактор Р. Б. ГАРМАЕВ

НАШ АДРЕС: 670000, УЛАН-УДЭ ул. Каландаришвили, 23.

Телефоны редакции: редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь—2-50-52. секретариат—2-66-76; отделы: партийной жизни и пропаганды—2-60-91, 2-56-23; промышленности и строительства—2-61-35, агропромышленный—2-64-36, 2-63-86; советского строительства и быта—2-69-58; культуры и школ—2-60-21, 2-57-63; информации—2-34-05; переводов—2-54-93; писем и селькоров—2-67-81; корректорская—2-33-61; выпускающие—2-35-95; собственные корреспонденты: п. Баргузин—91-1-44, г. Северобайкальск—35-73, п. Хоринск—55-6-99, г. Закаменск—31-61, п. Кырен—91-9-79, п. Агинское—3-40-69. Директор издательства—2-37-32, бухгалтерия—2-33-77, вахта—2-56-62.

Газета выходит 300 раз в год. Объем 2 п. л. Индекс подписки газеты 50901.

Газета отпечатана республиканской типографией Госкомиздата Бурятской АССР. Директор 2-40-45

Н-04425 Заказ № 84.